

Mokslu Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 9 (740)

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS PRANEŠIMAS

Mokslu ir studijų institucijos kviečiamos atnaujinti infrastruktūrą

Lietuvos
mokslu
taryba

Lietuvos mokslu taryba (LMT), siekdama gerinti mokslu ir meno tyrimų kokybę, didinti tyrimų aplinkos patrauklumą, skelbia kvietimą teikti paraišką gauti lėšų mokslu infrastruktūrai atnaujinti. Kviečiame mokslu ir studijų institucijas dalyvauti ir teikti paraišką LMT iki 2024 m. birželio 10 d. Iš viso šiam tikslui numatyta skirti apie 3,5 mln. eurų. Mokslu ir meno tyrimų infrastruktūros atnaujinimu tikimasi atverti naujas tyrimų galimybes, didinant šiuolaikinės tyrimų įrangos prieinamumą mokslininkams ir tyrėjams. Tai gali reikšmingai prisidėti prie mokslu ir meno tyrimų bazės modernizavimo, tyrimų aplinkos patrauklumo ir mūsų šalies mokslinio konkurencingumo didinimo. Teikti paraišką kviečiami visų mokslu (meno) sričių pareiškėjai.

Pernai šia finansavimo priemone pasinaudojo 14 mokslu ir studijų institucijų. LMT skelbto kvietimo metu buvo pateiktos 72 paraiškų iš 20 Lietuvos mokslu ir studijų institucijų. Pagal pasirašytą sutartį iš viso panaudota daugiau kaip 5 mln. eurų.

Šia priemone LMT skiria lėšų apmokėti mokslu ir studijų institucijų patiriamas išlaidas naujam ilgalaikiam turtui įsigyti arba turimam ilgalaikiam turtui atnaujinti ir modernizuoti. Šių metų kvietimo naujovė – lėšos bus skiriamos ir turimam ilgalaikiam turtui remontuoti. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas įsigyjamos įrangos prieinamumui įvairioms tikslinėms grupėms.

Teikti paraišką galės tiek gamtos, technologijų, medicinos ir sveikatos bei žemės ūkio mokslu, tiek ir humanitarinių, socialinių mokslu bei meno sričių pareiškėjai. LMT, siekdama paskatinti mokslu institucijas integruotis į tarptautines mokslinių tyrimų infrastruktūras bei plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą, numatė, kad gamtos, technologijų, medicinos ir sveikatos bei žemės ūkio mokslu srityse paraišką galės teikti tik tie valstybiniai universitetai ar mokslinių tyrimų institutai, kurie paraiškoje pagrįs sąsają su Europos Sąjungos 2021–2027 metų bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Europos horizontas“ ar EURATOM paraiška ar projektu.

Humanitarinių ir socialinių mokslu bei meno srityse išankstinių paraiškų teikimą ribojančių reikalavimų nėra. Jas gali teikti bet kuris valstybinis universitetas ar mokslinių tyrimų institutas. Paraišką bus vertinamos atskirose humanitarinių, socialinių mokslu ir meno bei gamtos, technologijų, medicinos ir žemės ūkio mokslu paraiškų grupėse. Paraišką galima teikti LMT sistemoje <https://junktis.lmt.lt/>.

Humanitarinių ir socialinių mokslu bei meno srityse išankstinių paraiškų teikimą ribojančių reikalavimų nėra. Jas gali teikti bet kuris valstybinis universitetas ar mokslinių tyrimų institutas. Paraišką bus vertinamos atskirose humanitarinių, socialinių mokslu ir meno bei gamtos, technologijų, medicinos ir žemės ūkio mokslu paraiškų grupėse. Paraišką galima teikti LMT sistemoje <https://junktis.lmt.lt/>.

Humanitarinių ir socialinių mokslu bei meno srityse išankstinių paraiškų teikimą ribojančių reikalavimų nėra. Jas gali teikti bet kuris valstybinis universitetas ar mokslinių tyrimų institutas. Paraišką bus vertinamos atskirose humanitarinių, socialinių mokslu ir meno bei gamtos, technologijų, medicinos ir žemės ūkio mokslu paraiškų grupėse. Paraišką galima teikti LMT sistemoje <https://junktis.lmt.lt/>.

Habil. dr. Eugenijos Šimkūnaitės atminimo įamžinimas gimtajame krašte (žr. 7–8 p.)

ŠIAME NUMERYJE

Lietuvos mokslininkų sąjungoje – Ukrainos mokslininkų veikla

● 1–2 p.

Lietuvos aktualijos

● 2 p.

Prezidento rinkimų pirmojo rato išvados

● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai

● 3–4 p.

Išėivijos pamokos Lietuvai

● 4–5 p.

Nauji tyrimai: keturių darbo dienų savaitė; vyresnio amžiaus asmenų gyvenimo kokybė; eksperimentinės ekonomikos ir vadybos kryptų laboratorijos Vilniaus universitete

● 5–7 p.

Kraštiečiai pagerbė mokslininkės atminimą

● 7–8 p.

Tarptautiniai mokslu renginiai Lietuvos universitetuose

● 8–9 p.

Kaip apsisaugoti nuo kibernetinių grėsmių?

● 9 p.

Parodos, renginiai, naujos knygos

● 10–12 p.

PASAULIO AKTUALIJOS

UKRAINOS ŠVIETIMO ERDVĖ KAIP NACIONALINIO SAUGUMO ELEMENTAS

Prof. dr. Nataliia Filipenko,
doc. dr. Serhii Lukashevych

Kaip teigiama ambicingai pavadintame Ukrainos švietimo ir mokslu ministerijos parengtame strateginiame plane „Nugalėtojų ugdymas“, apimančiame laikotarpį iki 2027 metų, „Ukraina yra esminių permainų laikmetyje. Šiuo metu mūsų valstybėje švietimo procesas vyksta ypač sudėtingomis sąlygomis: gaudžiant oro pavojaus sirenomis ir priešui dažnai apšaudant, nutraukiant elektros ir ryšio tiekimą. Moksleiviai ir studentai neturi galimybės ramiai mokytis, pedagogai – mokyti, o mokslininkai – vykdyti tyrimų. Iš vienos pusės, karas ir priverstinė migracija, o iš kitos – Europos integracija ir visuotinė globalizacija rei-

kalauja keisti požiūrį į švietimą ir mokslu. Nepaisant visų kliūčių, būtent švietimas turi tapti pagrindiniu strateginių išteklių kūrimo ir galimybių mobilizavimo įrankiu ateities labui, padedančiu žmonėms rasti savo vietą šių dienų tikrovėje“.

Dabar, kai Rusija jau treči metai (daugiau kaip aštuonis šimtus dienų) vykdo plataus masto agresiją prieš Ukrainą, vienas iš svarbiausių aukštojo mokslu institucijų tvaraus vystymosi klausimų yra saugios aplinkos kūrimas, jos plėtojimas ir skatinimas tiek studentams, tiek visiems darbuotojams. Pasak Ukrainos švietimo ir mokslu viceministro Jevgenijaus Kudriavetso, „šiuo metu kas septinta Ukrainos mokykla dėl invazijos atsidūrė užgrobtose arba visiškai suniokotose teritorijose, daugiau nei 3 500 švietimo įstaigų yra apgriautos arba smarkiai nukentėjusios, o beveik 400 – visiškai sunaikintos. Pasaulio banko naujausių vertinimų duomenimis, švietimo infrastruktūrai atkurti reikia beveik 14 mlrd. dolerių“. Kai kurios švietimo įstaigos yra patyrusios tokią žalą, kad nebepali būti atkurtos. Todėl Ukrainos aukštojo mokslu institucijų saugumo aplinkos klausimas tapo prioritetas.

Tačiau universitetų bendruomenė ne tik

Ukrainoje, bet ir visame pasaulyje susiduria su kitu, ne mažiau jai kenkiančiu veiksnium. Tai kibernetinės atakos prieš gyvybiškai svarbius aukštojo mokslu institucijų objektus. „Aukštosios technologijos vis dažniau panaudojamos, siekiant užtikrinti įvairių veiklos gyvenimo sričių saugumą. Karinis konfliktas Ukrainoje dar akivaizdžiau atskleidė, kad kibernetinės atakos yra neatsiejama šiuolaikinio karo dalis. Net ir Lietuvoje kasdien vis dažniau bandoma įsilaužti į vietinius tinklus“, – sako Vilniaus universiteto docentas Šarūnas Grigaliūnas. Dažniausiai kibernetinės atakos yra nutaikytos į kritinės infrastruktūros objektus, priklausančius informacijos blokui: informacijos ir telekomunikacijų struktūras, švietimo įstaigų automatizuoto valdymo sistemas ir pan.

Tai yra didelė tarptautinė problema. Pavyzdžiui, dar 2019 m. kovo 8 d. sukrečianti informacija buvo paskelbta dienraštyje „Washington Post“: „Internetiniai įsilaužėliai įsibrovė į sistemą, kurioje saugoma informacija apie Oberlin kolegijos Ohajo (angl. Ohio) valstijoje, Grinnell kolegijos Ajovos (angl. Iowa) valstijoje ir Hamiltono kolegijos Niujorko valstijoje informacijos apie

■ Nukelta | 2 p.

PASAULIO AKTUALIJOS

UKRAINOS ŠVIETIMO ERDVĖ
KAIP NACIONALINIO SAUGUMO ELEMENTAS

■ Atkelta iš 1 p.

stojančiųjų duomenis sistemas ir išsiuntė laiškus stojantiesiems, siūlydami jiems nusipirkti ir peržiūrėti savo priėmimo failus už tam tikrą mokesį. Siuntėjas žadėjo prieigą prie konfidencialios informacijos, įskaitant priėmimo pareigūnų komentarus ir jų preliminarų sprendimą. Laiškuose buvo reikalaujama tūkstančių dolerių iš potencialių studentų už asmeninę informaciją, kurią, kaip teigė įsilaužėliai, jie yra pavogę. Visos šios trys mokyklos naudojo populiarią „Slate“ programinę įrangą, skirtą stojančiųjų informacijai apdoroti. „Slate“ įrangą naudoja daugiau nei 900 kolegijų ir universitetų visame pasaulyje. Įmonės vadovas *Alexander Clark* teigė, kad apie kitas nukentėjusias kolegijas nėra žinoma.

Tai rodo, kad švietimo sektorius tapo lengvu puolimo taikiniu, nes iki šiol nepakankamai dėmesio skyrė savo kibernetiniam saugumui. Tačiau tokie reiškiniai, kaip COVID pandemija ar kariniai veiksmai, priver-

čia universitetų dėstytojus ir studentus diegti naujas internetines technologijas. Daugelis aukštojo mokslo įstaigų gali būti priskiriamos prie kritinės infrastruktūros subjektų, nes šalia studijų vykdo ir mokslinius tyrimus, kuriuos finansuoja tiek Ukrainos valstybės biudžetas, tiek partneriai ir rėmėjai iš užsienio valstybių. Pavyzdžiui, Nacionalinis aerokosmonautikos universiteto padalinys – Charkivo aviacijos institutas vykdo tyrimus jonų plazmos technologijų srityje, kuri yra ypač aktuali raketų tobulinimui ir kosmoso tyrimams.

Universitetai taip pat gali turėti struktūrinius padalinius, dirbančius su ribotai naudojama informacija. Taigi galima daryti išvadą, kad dauguma aukštojo mokslo įstaigų yra kritinės infrastruktūros subjektai ir patenka į Ukrainos kritinės infrastruktūros įstatymo taikymo sritį, todėl jiems reikia stipresnės apsaugos.

Siūlome, kad pastangos stiprinti šių objektų apsaugą būtų sutelktos į keletą pagrindinių sričių:

Inžinerinė ir techninė saugumo sudedamoji dalis. Pagrindinės pastangos turi būti nukreiptos į universiteto vietinio tinklo modifikavimą, naudojant pažangias technologinio saugumo sistemas, nes apsaugos priemonės turi apimti ne tik saugų dabartinio tinklo eksploatavimą, bet ir traktuojant universitetą kaip valstybės kritinės infrastruktūros komponentą.

Skaitmeninė higiena ir etinis saugumo komponentas. Jei kompiuterinės sistemos technines charakteristikas galima išmatuoti gana tiksliai, tai žmogiškasis faktorius aukštojo mokslo įstaigos vidaus saugumo srityje visada išlieka sudėtingiausia ir labiausiai pažeidžiama sritimi. Todėl elektroninių tinklų naudotojai turėtų iš anksto būti mokomi pagrindinių elektroninio saugumo algoritmų ir skaitmeninės erdvės moralinių bei etinių elgesio standartų.

Kibernetinio saugumo sudedamoji dalis. Reikia suderintos bendradarbiavimo strategijos, siekiant apsaugoti aukštojo mokslo įstaigas nuo kibernetinių teroris-

tinių atakų, remiantis tarptautinės teisės principais ir bendrais dokumentais, kurie apibrėžia valstybių, organizacijų ir aukštojo mokslo įstaigų tarpusavio sąveikos tarptautinio bendradarbiavimo sąlygas ir tvarką. Tik bendros mokslo ir studijų institucijų pastangos leidžia įvertinti tikrąją padėtį ir plėtros perspektyvas, apibrėžti strateginius ir taktinius tikslus bei jų pasiekimo trajektorijas. *Autoriai: Nataliia Filipenko yra teisės mokslų daktarė, Nacionalinio aerokosmonautikos universiteto Charkivo aviacijos instituto Teisės katedros profesorė. Serhii Lukashevych yra teisės mokslų daktaras, Nacionalinio aerokosmonautikos universiteto Charkivo aviacijos instituto Teisės katedros docentas*

„Mokslo Lietuvos“ informacija: Lietuvos mokslininkų sąjungoje jau antri metai veikia ukrainiečių mokslininkų – karo pabėgėlių, dirbančių Lietuvos universitetuose, sekcija, su kuria ryšius palaiko ir bendrus projektus vykdo ir Ukrainoje dirbantys mokslininkai. Šis straipsnis – vienas iš tokio bendradarbiavimo pavyzdžių. ■

LIETUVOS AKTUALIJOS

Konstitucinio Teismo prašoma išaiškinti, ką reiškia jo „išaiškinimai“

Reaguodami į priešingai vertinamą Konstitucinio Teismo (KT) išvadą dėl Stambulo konvencijos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, žmogaus teisių gynėjai kreipėsi į šalies Prezidentą ir Seimo Pirmininkę, prašydami juos kreiptis į KT, kad šis oficialiai išaiškintų ir apie tai viešai informuotų visuomenę bei šio prašymo autorius apie savo išvadoje padarytus ginčytinus teiginius. Šioje išvadoje KT, aiškindamas atskirus Konstitucijos straipsnius, suformulavo teiginius, kurių turinys Lietuvos Respublikos piliečiams yra neaiškus, galimai pažeidžiantis piliečių konstitucines teises ir neteisėtu būdu Konstitucijoje įtvirtinta vertybes, kurios visuotinai nėra pripažįstamos.

Šio prašymo autoriai, susipažinę su KT išvada, turi pagrindą teigti, kad:

– KT išvada draudžia piliečiams teisę

turėti savo nuomonę ir įsitikinimus, kokios yra Konstitucijoje ginamos universalios, iš žmogaus prigimties išplaukiančios ir žmogaus protu pagrindžiamos vertybės;

– KT išvada draudžia tėvams aiškinti savo vaikams, kad pagal žmogaus prigimtį ir konstitucinę prigimtinių teisių sampratą tik vyro ir moters šeima yra universalioji vertybė;

– KT išvada skelbia, kad vyrai iš prigimties yra smurtautojai;

– KT išvada formuluoja ideologinį tikslą sugriauti tradicinę ir žmogaus prigimties bei protu nulemtą požiūrį į biologinių vyrų ir moterų papildomumo šeimoje santykį. KT išvada nukreipta į tai, kad viešojoje nuomonėje socialinių vaidmenų skirstymo ir būdingus tik moterims ar tik vyrams ateityje visiškai neliktų;

– iš KT išvados seka, kad Konstitucija

kaip vertybę laiko ne vien vyro ir moters seksualinius santykius, bet lygiai taip konstituciškai yra universalioji norma ir homoseksualūs lytiniai santykiai ar konstituciškai, pavyzdžiui, gali būti pateisinama net pedofilija, zoofilija ir nekrofilija;

– KT savo išvadoje, aiškindamas žmogaus „orumo“ sąvokos konstitucinį turinį, suformulavo doktriną, neva dėl orumo pažeidimų (asmens viešo žeminimo, diskriminavimo) nėra pagrindo teisine tvarka persekioti jokių teisės pažeidėjų, taip pat ir pedofilų.

Prašymo autoriai mano, kad:

Lietuvos piliečiai turi neliečiamą teisę tiksliai ir neiškraipyti žinoti savo konstitucines teises, taip pat būti užtikrinti, kad tų teisių įtvirtinimas Konstitucijoje neiškraipytų universalių humanizmo principų, kurie yra

gyvi lietuvių tautos sąmonėje, tradicijose, dorovėje, religiniuose tekstuose.

Lietuvos piliečiai turi neliečiamą teisę reikalauti, kad Konstitucijoje būtų įtvirtintos ir valstybės institucijų saugomos tik tokios vertybės, kurios išreiškia suvereno (tautos) valią.

Lietuvos žmonės turi teisę būti absoliučiai tikri, kad valstybės institucijos, ginamos ar ribodamos piliečių teises, tai daro protingai ir nepažeisdamos Konstitucijos nuostatų.

Autoriai pažymi, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 60 ir 61 straipsniai suteikia teisę šalies Prezidentui ir Seimui kreiptis į KT, kad šis savo išvadą ir išvados atskirus punktus ar nuostatas dėl konvencijos atitikties Konstitucijai paaiškintų oficialiai. ■

„NIEKO NEBEDARYKIT“

„Dabartinė Vyriausybė visur darbuojasi tuo pačiu kirviu: centralizacija, „optimizacija“, jungimas, stambinimas, **specialistų keitimas vadybininkais** – visa tai jau tapo konservatorių ir liberalų valdžios skiriamuoju bruozu. Atėjo ir miškų eilė“, – sako Lietuvos socialdemokratų partijos Seimo frakcijos seniūno pavaduotojas Kęstutis Vilkauskas, Seime surengęs spaudos konferenciją „Kas liks iš miško po S. Gentvilo reformų? Girininkijų stambinimas, UABizacija ir kitos naujienos“. Parlamentaras paaiškino, kodėl Vyriausybės planai paversti Valstybinių miškų urėdiją akcine bendrove sukėlė tokį neigiamą atgarsį miškininkų bendruomenėje: „Tokia kryptis rodo, kad valdžiai rūpi ekonominė graža, o ne gamta ir pats miškas. Akcinė bendrovė

reikia, kad gali atsirasti naujų akcininkų, susijusių su medienos pramone, kurie ims dar agresyviau diktuoti savo sąlygas. Prisiminkime, kas nutiko energetikos sektoriuje.“

Nesibaigiančių reformų rezultatai – liūdni: padidinta miško kirtimo norma, tragiškai susitraukė darbuotojų skaičius, **neliko eiguvų ir eigulių.** Iš miškininkų norima atimti aplinkosaugos funkciją. Tęsiasi skandalai dėl kirtimų saugomose teritorijose. Miškininkas varomas iš miško – miškas lieka be šeimnininko. Girininkijų jungimas ir stambinimas vyksta tydomis, žmonėms už nugaros, nesitariant su miškininkų bendruomene ir visuomene.

Pasak LSDP Aplinkos komiteto pirmninko, miškininko Algirdo Pieniutos, dabar-

tinių pertvarų ištakos siekia 2017-uosius, kai tuomečio „valstiečio“ Sauliaus Skvernelio vadovaujama Vyriausybė susiderėjo su konservatoriais dėl pertvarų šame sektoriuje: „Viskas prasidėjo didžiule šmeižto kampanija, skirta apjuodinti miškininkus. Ant šmeižto pamatų pastatyta reforma negalėjo būti sėkminga“, – primena A. Pieniuta. Viskas vyko priešingai, nei žadėta: girininkų gretos sparčiai retėjo, atlyginimai sektoriuje – nekonkurencingi, vietoj žadėtos naudos regionams – masinis specialistų traukimas, rajonų tuštėjimo metas. „Visa tai tiesiogiai veikia miškų būklę. Vietoj žadėto prestižo miškininko specialybė tapo visai neprestižine. Valstybinių miškų tarnyboje – nesibaigiantys eksperimentai.

Vyriausybės kadencija artėja prie pabaigos, o nacionalinio susitarimo dėl miškų ir vėl nepavyko pasiekti“, – konstatuoja A. Pieniuta. Socialdemokratas ragina galvoti apie specialų miškų fondą, kuris leistų valstybei plėsti miškų plotus.

„Dabar antra pagal dydį miškų valdytoja Lietuvoje – po Valstybinių miškų urėdijos – yra švedų įmonė. Neabejotina, kad tai ir lems telkimo procesas. Medienos pramonė vis agresyviau diktuoja sąlygas. Apetitas auga“, – sako A. Pieniuta. Seimo narys K. Vilkauskas ragina Vyriausybę: „Būkit žmonės, nieko nebedarykit. Visai nieko. Iki rinkimų jau nedaug liko – sustokit.“ *Parengta pagal Seimo pranešimą* ■

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Jonas Jasaitis

RINKIMAI –
PILIETIŠKUMO IŠBANDYMAS

Visuomenės nuotakas taip pat atspindi nevyriausybių organizacijų ir į valdžios struktūras nepatekusių politinių susivienijimų veikla. Tačiau, jeigu jų veikla neatitinka valdžios skelbiamų nuostatų, šių organizacijų argumentai į viešąją erdvę arba visai nepatenka, arba iškart apveliami neigiamas emocijas keliančiais komentarais. Nuolat kartojami negatyvūs vertinimai įsitvirtina piliečių sąmonėje ir labai trukdo objektyviai vertinti politikų veiksmus ir argumentus. Savitą poziciją norinti išreikšti asmenį diskusijų vedėjai dažniausiai pristato kaip nepatikimą, nepopuliarų arba tiesiog neturintį ką pasakyti. Nusiplėšti tokią iš anksto užklijuotą etiketę valdžios oponentui būna labai nelengva.

Gerai žinoma, kad politinėse partijose (kartu sudėjus) dalyvauja tik labai maža visuomenės dalis, o ir visuomenės pasitikėjimas vadinamosiomis „pagrindinėmis“ (tiek valdančiomis, tiek opozicinėmis) partijomis yra labai menkas, tačiau Lietuvos viešojoje erdvėje nuolat kartojami tik jų pavadinimai: „socialdemokratai“, „konservatoriai“, „liberalai“, „valstiečiai žalieji“, „darbo“, „laisvės“ ir pan. Politikai, po rinkimų atsidūrę opozicijoje, dažnai ima lipdyti naujas partijas, parinkdami jiems tokius pavadinimus, kurie labiau primena rinkiminius šūkius, kaip antai Demokratų partija „Vardan Lietuvos“ arba R. Žemaitaičio „Nemuno aušra“. Tikroji tokių darinių ideologija išryškėja tik po kurio laiko arba paaiškėja, kad jokios ideologijos tokios partijos neturi. Tai sambūriai, besitelkiantys apie lyderį, kurių pagrindinis siekis išreiškiamas dviem žodžiais: „Norime valdžios.“

Tačiau yra dar vienas „socialinių tyrimų“ metodas, kuris leidžia tiksliausiai išryškinti visuomenės nuostatas ir įvertinti jos pilietiškumą. Tai – rinkimai. Jei sociologinių tyrimų agentūros būna priverstos pripažinti, kad pateikė klaidingą išvadą, jos gali teisintis, kad nepavyko apklausti būtino respondentų skaičiaus arba kad dalis apklausos dalyvių tiesiog bijojo išdėstyti, kokiomis pažiūromis vadovaujasi, tai, vertinant rinkimų rezultatus, už tokių pasiteisinimų nepasislėpsi. Žinoma, čia kalbu ne apie sovietinius „rinkimus“ – vienas kandidatas į vieną vietą. Ką tik įvykusių Prezidento rinkimų pirmajame rate visuomenė savo nuostatas išsamiai atskleidė. Svarbiausia išvada: **rinkimuose dalyvavusių piliečių skaičius nesiekia net 60 proc.** Iš kiekvienos dešimties rinkėjų tik šeši sugebėjo užsukti į rinkimų apylinkes, o keturi nepakilo nuo sofos, nes jiems dalyvavimas rinkimuose buvo visai nesvarbus. Juk dabar ne pandemija, ir diena pasivaikščioti buvo tinkama, o ir Baltija dar neįsilusi. Taigi, objektyvių trukdžių balsuoti nebuvo. Reikėjo tik pareigos suvokimo. Jeigu žmogelis nepajėgia dalyvauti tik kartą per penkerius metus rengiamuose valstybės vadovo rinkimuose, tai rodo, kad jam visai nesvarbi ir valstybės raida. Greičiausiai jis net nesusimąstė, ką reiškia valstybės ir jos vadovo sąvokos, o savo paties vaidmenį valstybėje laiko nuliniu. Todėl tie komentatoriai, kurie džiūgauja, kad rinkėjų aktyvumas buvo didžiausias per daugelį pastarųjų metų, šiuos rodiklius vertina labai paviršutiniškai. Iš tikrųjų 40 proc. nedalyvavusių liudija apie labai grėsmingą tendenciją. Labai abejotina, ar padėtų net privalomasis balsavimas, apie kurį jau ne kartą viešojoje erdvėje buvo užsiminta.

Pasaulis darosi vis labiau užterštas ir nesaugus, naujo pasaulinio karo grėsmė pakibo virš mūsų galvų, žiauriausias karas (žiauresnis už bet kurį, vykusį iki šiol) vyksta vos už poros tūkstančių kilometrų nuo Lietuvos. Užuo siekė kuo greičiau jį sustabdyti, pasaulio galingų valstybių vadovai vis dar pliu-

pia apie tai, kad jų pagalba nuo pasaulio žemėlapiu trinamai Ukrainai gal kada nors ir sustiprės, o gal pavyks su ukrainiečių tautos žudikais susitarti, koks grobis juos patenkintų. Tuo tarpu viešojoje erdvėje vis dar plyšauja tokie, kaip paauglė Greta iš Švedijos, kad reikia mažinti klimato kaitą, nors nėra labiau aplinką teršiančio veiksnio už visai netoliese vykstantį karą. O dar kiti užsiima tokia veikla, kuri tarp sveikos psichikos individų yra išvis nesuvokiama: jie aiškinasi, kiek yra lyčių, tyčiojasi iš meilės, santuokos ir šeimos. Visuomenės dorovė ir aktyvi piliečių pozicija, ją ginant, yra didžiausias saugumo garantas. Bet štai Lietuvoje net 40 proc. rinkėjų laikosi požiūrio, kad nuo mūsų valstybės ir renkamų jos vadovų pozicijos niekas nepriklauso.

Kita šios visuotinės piliečių sociologinės apklausos duomenų bazė atsiskleidžia, vertinant visų aštuonių kandidatų gautą rinkėjų balsų skaičių. Jokiū būdu negalima sutikti su išvada, kad geriausius rezultatus pasiekė Prezidentas Gitanas Nausėda. Priešingai, **po penkerių valdymo metų jo gauti tik nepilni 45 proc. balsų yra labai skaudus smūgis**, liudijantis apie tai, kad antroje kadencijoje būtina imtis labai svarbių, seniai pribrendusių permainų. Tarp kitų septynių kandidatų nebuvo nė vieno, kuris galėjo taip akivaizdžiai parodyti, ką per penkerius metus pasiekė.

Galima labai teigiamai vertinti ramią, gerai apgalvotą Prezidento poziciją užsienio politikoje, tikrai puikų gebėjimą išsakyti principingą Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių požiūrį į ne tik Lietuvai, bet ir visam pasauliui pavojingus imperialistinės Rusijos dabartinių vadukų siekius užvaldyti visą Žemės rutulį. Šiai Lietuvos Prezidento pozicijai gana vieningai pritarė demokratinė pasaulio valstybių vadovai. Niekas kitas, išskyrus Baltijos valstybes, o iš dalies dar ir Suomija, neturėjo tiesioginio susidūrimo su Rusijos imperija. Tik mes, iškentę okupacijos 50-metį ir iš jos išsivadavę, galime objektyviai įvertinti, ką šios imperijos režimas iš tikrųjų reiškia, kaip jis gali paveikti užgrobto teritorijų gyventojų buitį, kultūrą ir elgseną. Tokios pozicijos išsakymas ir gynimas yra didžiausias Prezidento G. Nausėdos nuopelnas.

Tačiau tai – beveik viskas, už ką Prezidentą galima vertinti. Vidaus politikoje jis, pagal dešimtbalę vertinimo sistemą, aukštesnio pažymio nei „5“ (silpnai), deja, negali gauti. Net iki „patenkinamai“ („6“), kaip sakoma, netempia. **Bet čia – ne tik dabartinio valstybės vadovo kaltė.** Įstatymai, apibrėžiantys Prezidento galias ir pareigas, nėra pakankamai išgryninti. Todėl tie, kuriems valstybės raida nėra svarbiausias vidaus politikos kriterijus, surasdavo landų, kaip trikdėti Prezidento institucijos veiklą. Tokių, atspirašant, veikėjų buvo ir Seime, ir Vyriausybėje. Buvo nusirista net iki tokio lygio, kai imama pliaukšti, kas turi atstovauti Lietuvai Europos Sąjungos arba kitose tarptautinėse kampanijose.

Kita aplinkybė, pastoviai ir tiesiogiai trukdžiusi kurti efektyvią vidaus politiką, buvo susijusi su praeitų Seimo rinkimų rezultatais. Tokio prasto, tiesiai kalbant, Seimo Lietuva neturėjo nuo pat 1992-ųjų, kai į valdžią masiškai sugrįžo sovietinio režimo kolaborantai ir jų ipėdiniai. Tie 40 proc. rinkėjų, dalyvavusių dabartinio Seimo rinkimuose, nelabai susigaudė, ką jie renka, kokios yra tikrosios Seimo narių pareigos ir kokią kompetenciją jie privalo turėti, kaip po rinkimų sudaroma Vyriausybė ir kiek, skiriant Vyriausybės narius, turi galios Prezidentas. Todėl dabar turime tokį išplėtotą korupcijos lygį, kai iš valstybės vagiama jau net ne tūkstančiais, o... dešimtimis milijonų, kai nesąžiningas elgesys apima ne tik ministerijas ir kitas centrines institucijas, bet ir savivaldybes, kai Prezidentas negali nutraukti net tokių akivaizdžių aferų, kaip „centrinio stadiono“ statyba.

Gana iškalbingi kai kurių kitų kandidatų rodikliai. Pats absurdiškiausias pirmojo rato rezultatas yra I. Šimonytės gautas balsų skaičius. Pilietiškoje, valstybės gerovės rodikliu objektyviai vertinančioje visuomenėje už šią kandidatę būtų balsavę vos keli procentai, o ne beveik penktadalis rinkėjų. Dabartinis rezultatas rodo, kad nemaža dalis rinkėjų vis dar balsuoja „kaip visada“ už „Tėvynės sąjungą“, nors dabartinė grupuotė seniai išbarstė buvusio valstybinio mąstymo likučius.

Kadangi dabar laukia antrasis rinkimų ratas, jame rinkėjai turėtų suteikti kuo daugiau drąsos Prezidentui. Tik jausdamas piliečių pasitikėjimą, jis gali (ir privalo) ryžtis esminiams pokyčiams. Tik dar liko itin svarbus klausimas: „Kaip balsavo akademinė bendruomenė?“ Turimi duomenys to neatskleidė, bet būtų labai įdomu tai sužinoti. ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

Aleksandro Stulginskio žvaigždė – I. Degutienei ir F. N. Sadūnaitei. Šis apdovanojimas buvo skirtas Irenai Degutienei ir F. N. Sadūnaitei (po mirties). Apdovanojimas įteiktas gegužės 16 d. Seimo posėdyje. F. N. Sadūnaitei skirtą apdovanojimą atsiėmė jos dukterėčia Marija Sadūnaite.

I. Degutienei apdovanojimas įteiktas už parlamentinės demokratijos ir Lietuvos valstybingumo stiprinimą, politinio dialogo skatinimą ir politinės kultūros puoselėjimą, sėkmingą tarptautinį ir tarpparlamentinį bendradarbiavimą, parlamentarizmo tradicijų ir Lietuvos istorinės atminties puoselėjimą. F. N. Sadūnaite apdovanojama už reikšmingą indėlį kovoje už Lietuvos valstybingumą ir demokratiją, nepalaužiamą drąsą, pasiaukojimą ir ryžtą ginant žmogaus orumą, asmens, sąžinės, religijos ir Tėvynės laisvę, pilietinės santarvės ir patriotiškumo skatinimą, atkaklumą telkiant demokratinio pasaulio bendruomenę kovai už Lietuvos nepriklausomybę.

Apdovanojimo ceremonijoje Seimo Pirmininko pavaduotojas Paulius Saudargas pabrėžė, kad savo pasirinkimu, krikščioniška meilės jėga ir ryžtingu veikimu N. Sadūnaite nepalieka abejingų, pažinusių jos gyvenimo kelią: „N. Sadūnaite buvo nenugalima ir nepalaužiama, su nuoširdžia šypsena žvelgianti priešams į akis.“ Pasak jo, sesuo F. N. Sadūnaite yra unikali savo dvasinėmis savybėmis, toli išsiančiomis už įprasto standarto.

Marija Sadūnaite apdovanojimo ceremonijoje padėkojo savo tėčio Jono Aloyzo Sadūno ir savo vardu už šį garbingą Seimo apdovanojimą. Ji priminė, kad Nijolei Nepriklausomybės Akto signataras, Steigiamojo Seimo Pirmininkas ir Lietuvos Respublikos Prezidentas Aleksandras Stulginskis, patyręs kalinio ir tremtinio dalią, buvo labai artimas savo ištikimybe, tikėjimu ir atsidavimu Lietuvai. Ji pasakė: „Labai liūdna ir gaila, kad ne sesuo Nijolė šiandien čia stovi ir taria padėkos žodžius... Todėl norėčiau priminti savo tetos Nijolės Sadūnaite žodžius, kuriuos ji sakė ir savo baigiamoje teismo kalboje, ir labai dažnai gyvenime juos kartodavo: „Kas gali būti gyvenime svarbiau, kaip mylėti žmones, jų laisvę ir garbę. Juk meilė žmonėms – visų didžiausioji Meilė, o kovoti už žmonių teises – gražiausioji Meilės daina. <...> Ir visada „skubėkime daryti gera!“

Kalbos premija skiriama doc. dr. A. Kučinskienei ir Litanistinių mokyklų asociacijai. Kaip ir kasmet, Seimo Litanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisija už reikšmingą, neatlygintinai atliekamą litanistinę veiklą skiria žodžio laisvės gynėjos, labdaros organizatorės Felicijos Bortkevičienės atminimą įamžinančią Kalbos premiją. Šių metų Kalbos premijos laureatė, Vilniaus universiteto doc. dr. A. Kučinskienė visuomenine ir mokslinė veikla jau beveik du dešimtmečius prisideda prie litanistinės pažangos ir stengiasi skatinti taisyklingos ir gražios lietuvių kalbos vartojimą bendrojo ugdymo mokyklose, akademinėje srityje ir viešajame gyvenime. Jos atlikti lotyniškų Cicerono kalbų vertimai padėjo įtvirtinti lietuvių kalbos normomis pagrįstus antikinių terminų variantus lietuvių kalboje, suformavo unikalią lietuvišką Cicerono ir retorikos tyrimų tradiciją. Laureatės inicijuotas, vadovautas ir vykdytas projektas „Antikinių tikrinių vardų skaitmeninė duomenų bazė“ (2013–2015) padėjo susisteminti ir skaitmeninėje erdvėje pateikti vienodus, vertimų tradicija ir kalbos normomis pagrįstus antikinių vardų ir vietovardžių lietuvinimo principus. Doc. dr. A. Kučinskienė neatlygintinai organizuoja kasmetines klasikinės filologijos studentų tiriamąsias-pažintines ekspedicijas po antikines archeologines vietas, <...> organizuoja mokytojų kvalifikacijos kėlimo seminarus ir skaito pranešimus apie antikinę kultūrą lietuvių kalbos ir literatūros bei istorijos mokytojams. Ji prisidėjo, rengiant lotynų kalbos ir Antikos kultūros bendrąją programą, nuolat dirba su jaunaisiais vertėjais iš lotynų kalbos ir padeda jiems koreguoti jų vertimus į lietuvių kalbą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

Šiais metais Kalbos premija skiriama ir Lituanistinių mokyklų asociacijai, vienijančiai apie 80 lituanistinių mokyklų visuose žemynuose – nuo Šiaurės ir Pietų Amerikos iki Australijos ir Europos. Šiose mokyklose dirba per 400 mokytojų, mokosi apie 3 500 mokinių. Ši savanoriškais pagrindais veikianti asociacija yra svarbi lituanistinio švietimo judėjimo dalis, siekianti stiprinti lituanistinių mokyklų veiklą ir lituanistinio ugdymo kokybę. Lituanistinių mokyklų asociacija ne tik puoselėja lietuvių, bet ir aktyviai prisideda prie lietuvių bendruomenės užsienyje stiprinimo. Asociacijos pastangomis mokyklos, kuriose mokoma lietuvių kalbos, tampa vis populiarensės, o mokinių ir mokytojų skaičius jose nuolat auga.

Kalbos premija tradiciškai bus įteikta Valdovų rūmuose gruodžio pradžioje vykšančiame renginyje „Kalbos vakaras“.

Dirbtinio intelekto technologijų naudojimas viešajame sektoriuje. Gegužės 9 d. Seimas priėmė rezoliuciją dėl dirbtinio intelekto technologijų naudojimo viešajame

sektoriuje. Seimo Ateities komiteto Dirbtinio intelekto darbo grupės pirmininkė Rasa Petrauskienė akcentavo: „Viešojo sektoriaus institucijos neapsieina be dirbtinio intelekto naudojimo. Jau dabar matome, kad dirbtinis intelektas įtraukia į įvairias veiklos sritis padėdamas optimizuoti procesus ir pagerinti rezultatus, suteikia naujų galimybių valstybės institucijoms ir viešojo administravimo subjektams veikti efektyviau, skaidriau ir atsakingiau. Tačiau tas dirbtinis intelektas yra naudojamas labai asmeniškai ir labai nereglamentuotai. Žmogus, naudojantis savo darbe dirbtinį intelektą, prisiima riziką, visą atsakomybę. Taip galite ir duomenis nutekinti, netiksliai kažką padaryti. Jo tiesiog niekas neprižiūri. Norint užtikrinti, kad dirbtinio intelekto naudojimas atneštų visuomenei tik naudą, būtina numatyti vienodas teisinio reglamentavimo gaires.“

Priimtu teisės aktu Vyriausybė raginama, realizuojant įstatymų vykdomosios valdžios prerogatyvą, krašto reikalų tvarkymo metodų ir priemonių pasirinkimo diskreciją, užtikrinti vienuolikos dirbtinio intelekto

technologijų naudojimo viešajame sektoriuje principų laikymąsi: apeliacijos į žmogų; asmens iniciatyvos; atsakomybės už priimtus sprendimus; atsekamumo; kokybės garantijos; lygiateisiškumo; nepiktnaudžiavimo; rezultatų individualizavimo; skaidrumo; teisės viršenybės ir teisinio reguliavimo ekvivalentiškumo; žmogaus interesų prioriteto.

Seimas pritarė pokyčiams dėl alkoholio prekybos mugėse, parodose ir masiniuose renginiuose. Seimas priėmė Alkoholio kontrolės įstatymo pataisą, kuriomis nuspręsta nuo birželio 1-osios suvienodinti sąlygas mugėse, parodose ir masiniuose renginiuose skirtingus alkoholinius gėrimus pardavinėjantiems verslininkams. Pagal priimtus pakeitimus, verslininkai mugėse, parodose ir masiniuose renginiuose galės prekiauti iki 15 laipsnių siekiančiais alkoholiniais gėrimais, t. y. iki 8,5 proc. stiprumo alumi bei sidru ir iki 15 proc. stiprumo kitais alkoholiniais gėrimais. Taip jie galės prekiauti ir kitais alkoholiniais gėrimais, tokiais kaip vynas, silpni alkoholiniai kokteiliai ir likerai. Šiuo metu mugėse ir masiniuose renginiuose

galima prekiauti tik natūralios fermentacijos alkoholiniais gėrimais, kurių stiprumas – iki 7,5 laipsnio, parodose – natūralios fermentacijos alkoholiniais gėrimais, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 13 proc.

Pakeitimais taip pat sutarta patikslinti išimtis, kas nelaikoma alkoholio reklama. Alkoholio reklama nebus laikoma interneto platformose, pavyzdžiui, tokiose kaip „Bolt Food“ ar „Wolt“, skelbiama su alkoholiu susijusi informacija. Šiuo metu tokios platformos, būdamos tik tarpininkės, bet ne tiesioginiai alkoholinių gėrimų pardavėjai, negali skelbti informacijos, kol neturi įsigijusios licencijos. Be to, alkoholio reklama nutarta nelaikyti ir informacijos apie maisto ir alkoholinių gėrimų derinimo rinkinius, įmonių gautus apdovanojimus, alkoholinio gėrimo gamybos technologijas, tradicijas. Naujomis nuostatomis taip pat nuspręsta leisti organizuoti degustacijas alkoholinių gėrimų gamybos patalpose. Šiuo metu degustacijos leistinos tik mugėse ir parodose. Už šiuos teisės akto pakeitimus balsavo 59 Seimo nariai, prieš – 25, susilaikė 11 parlamentarų. ■

IŠEIVIJOS PAMOKOS LIETUVAI

LIETUVIŲ CHARTA

LIETUVIŲ TAUTA, užsigrūdinusi amžių kovose dėl teisės laisvai ir nepriklausomai gyventi savo tėvų žemėje, vieninga valia siekia savo gyvybę, kalbą, tautines ir valstybines tradicijas išlaikyti, kurti ir ugdyti, kad savo tautine kultūra visuotinei žmonių giminės pažangai bendradarbiaudama vykdytų Visagalio valią ir laisvo žmogaus pašaukimą. Lietuvių Tautos amžinųjų siekimų vardan skelbiama ši LIETUVIŲ CHARTA:

1. Tauta yra prigimtoji žmonių bendruomenė. Niekas negali būti prievartaujamas savo ryšį su tautine bendrija nutraukti. Pasaulyje pasklidę lietuviai sudaro vieningą Pasaulio Lietuvių Bendruomenę.

2. Žmogus turi prigimtąją teisę laisvai išpažinti ir ugdyti savo tautybę. Lietuvis lieka lietuviu visur ir visada. Savo tėvų išlaikytą

Lietuvių tautos gyvybę lietuvis perduoda ateities kartoms, kad amžinai gyventume.

3. Kalba yra stipriausias tautinės bendruomenės ryšys. Lietuvių kalba lietuviui yra tautinė garbė.

4. Šeima yra tautos gyvybė. Lietuvis kuria lietuvišką šeimą.

5. Tautinė kultūra yra kelias į tarptautinį pripažinimą ir bendravimą. Apreiškdamas tautos genijų, tautinė kultūra įneša savaimingą indėlį į visuotinius žmonių giminės laimėjimus. Kiekvieno lietuvi priedermė sudaryti sąlygas tautinei kultūrai.

6. Valstybė yra aukščiausiaji tautinės bendruomenės organizacija. Valstybinė nepriklausomybė yra tautinės kultūros ugdymo ir išlikimo sąlyga. Darbu, mokslu, turtu ir pasiaukojimu lietuvis kovoja, kad apgintų ir

išlaikytų nepriklausomą Lietuvos valstybę.

7. Mokykla yra tautinės dvasios židinys. Kiekvieno lietuvi kilniausioji pareiga būti lietuvių mokyklos rėmėju.

8. Draugija yra tautinės kultūros veiksminga talkininkė. Lietuvis kuria ir palaiko religines, kultūrinės, jaunimo, savišalpos, profesines ir kitas lietuvių draugijas.

9. Mūsų tėvų kovos ir aukos dėl lietuviškos knygos yra testamentinis įpareigojimas visoms Lietuvių tautos kartoms. Lietuvis organizuoja ir remia spausdintą lietuvišką žodį.

10. Tautos istorija yra geriausia tautos mokytoja. Lietuvis brangina savo tautos praeitį ir tautinius papročius. Lietuvis stengiasi būti vertas savo protėvių, kad paliktų pagarbų pasididžiavimą savo palikuonims.

11. Tautinis solidarumas yra aukščiausia

tautinė dorybė. Lietuvis ugdo tautinį solidarumą. Visi lietuviai yra lygūs tos pačios tautos vaikai, tarp savęs – broliai. Tautinio susipratimo ir lietuvių vienybės ženklai kiekvienas lietuvis moka nuolatinį tautinio solidarumo įnašą.

12. Lietuvis tautinės spalvos: geltona – žalia – raudona. Lietuvis tautinė šventė – Vasario 16-oji. Lietuvis šūkis: „Lietuviais esame mes gimę, lietuviomis turime ir būt!“

13. Lietuvis yra lojalus savo gyvenamajam kraštui. Lietuvis santykius su nelietuviu nustato artimo meilė ir pagarba kiekvieno žmogaus laisvei, garbei, gyvybei, sveikatai ir turtui. *Šaltinis: Lietuvių chartos tekstas leidinyje „Pasaulio lietuvių bendruomenė“ (1949 09 20; Lietuvos centrinis valstybės archyvas)* ■

ATMINTIS LIETUVIŠKAI KNYGNEŠYSTEI
LIETUVOS OKUPACIJOS METAIS

Janina Survilaitė

Pasitikdami lietuviškos spaudos draudimo išlaisvinimo dieną, prisiminkime žymiausias savo Tėvynės rašto brolius, pasklidusius svietimuose pasaulio horizontuose...

Narcizas Prielaida (1920–2015) gimė Pirmojo pasaulinio karo lietuvių pabėgėlių šeimoje Azerbaidžane, Akstafoje. Kaip Antrojo pasaulinio karo pabėgėlis Šveicarijos mieste Ženevoje atsikūrė 1945 m. vasarį. Jis laikomas vienas iš Šveicarijos lietuvių bendruomenės (ŠLB) įkūrėjų (1952 m. vasario 17 d.) ir patį ketelį metų vadovavo bendruomenei.

Nuo žurnalo „Pasaulio lietuvis“ (1963) įkūrimo N. Prielaida tapo nepamainomu korespondentu laisvajai Europai. Visą Lietuvos okupacinį penkiasdešimtmetį, Pasaulio lietuvių bendruomenės įgaliotas, varstė Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) duris Ženevoje, neprarasdamas vilties, kad Lietuva išsivaduos iš okupacijos... Jo pastangos prie JTO išsamiai aprašytos mano dokumentinėje knygoje „Alpių lietuviai“. N. Prielaida gavo nemažai apdovanojimų iš tarptautinių organizacijų ir Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VLIK), o atgimus Lietuvai – vertingų Lietuvos Respublikos vyriausybinių apdovanojimų... Kai Narcizą lankydavau Ženevoje, būdavo malonu išgirsti pasakojimus apie senus draugus – „Pasaulio lietuvių“ korespondentus ir žinomus išėivijos žurnalistus, kuriuos jis visada prisimindavo su didžiule pagarba už sąžiningumą, pasiaukojimą ir meilę Lietuvai: „Kiek gražių jausmų ir širdies įdėdavome visi į savo „laikraštinius kūrinius“, kad šie auklėtų jaunimą patriotine dvasia, išreikštų tautinį nusiteikimą, meilę ir

pasiaukojimą Tėvynei, atspindėtų nenuilstamą kovą už jos išsilaisvinimą iš okupacijos. Laikraštis „Pasaulio lietuvis“ buvo mūsų visų širdies balsas ir tribūna pasakyti tai, ko negalėjo pasakyti mūsų broliai okupuotoje Lietuvoje. Tarnauti tokio žymaus laikraščio redakcijoje – reišė dirbti be priekaištų, būti

punktualiam, disciplinuotam, netuščiažodžiauti, nerašyti paviršutiniškų, neparemtų autentiškais faktais, nemotyvuotų, neturinių patriotinio ir tautinio svorio dalykų...“

N. Prielaidos pavardė įrašyta įvairiuose Lietuvos olimpinio sporto komiteto

■ Nukelta į 5 p.

LIETUVYBĖ – NEBŪTINAI
PILIETYBĖ

Jungtinėse Amerikos Valstijose gyvenantis Arvydas Barzdukas išėivijos lietuviškoje veikloje dalyvauja ir ją stebi nuo jaunų dienų. Jo tėvas Stasys Barzdukas buvo žurnalo „Pasaulio lietuvis“ steigėjas ir pirmasis redaktorius. Cituojame ištrauką iš jo pokalbio „Pasaulio lietuvių“ redakcijoje:

Pilietybės išsaugojimo ar įgijimo klausimas... Manau, kad tai yra kiekvieno ar kiekvienos asmeninio apsisprendimo, įsipareigojimo ir sąžinės reikalas. **Lietuviu būti**

Lietuvos pilietybės nereikia, kaip vaizdžiai įrodė tūkstančiai Antrojo pasaulinio karo pabėgėlių lietuvių – tiek Amerikoje, tiek kitur. Gerai suprantu, kokius pavojus Lietuvos Konstitucijos autoriai, ją rašydami, numatė. Lietuvos žmonės turėtų nuspręsti, ar tie pavojai jau praėjo, ir atitinkamai Konstituciją ir įstatymus pakeisti taip, kad būtų naudinga Lietuvai. *(Visas pokalbis paskelbtas žurnalo „Pasaulio lietuvis“ 2017 m. birželio numeryje.)* ■

ATMINTIS LIETUVIŠKAI KNYGNEŠYSTEI LIETUVOS OKUPACIJOS METAIS

■ Atkelta iš 4 p.

archyvuose, nes jis daug metų rūpinosi ir rėmė lietuvišką sportą, ypač kai po Lietuvos atgimimo (1990) tapo laikinuoju Lietuvos Respublikos ambasadoriumi Ženevoje. Iki pat mirties (2015) rūpinosi dėl buvusio Lietuvos Respublikos konsulato Ciuriche sąskaitoje Lietuvos olimpiniam komitetui suaukotų JAV išeivijos lėšų, kai naujoji ŠLB pirmininkė iš konsulato turto saugotojos – neveiksios Ritos Garbačiauskas (vicekonsulo Stepono Garbačiausko dukros), R. Garbačiauskui 2010 m. mirus Ciuricho slaugymo namuose, perėmė buvusio konsulato palikimą...

N. Prielaidos straipsniai apie Lietuvos okupacijos padarinius Lietuvai Vakarų Europos laikraščiuose, ypač autoriui publikuojant prancūzų kalba, tuo metu vaidino ypač didelį šviečiamąjį vaidmenį Vakarų visuomenėje. Žurnalisto polinkis – domėtis Vakarų Europoje įsikūrusiais lietuvių išeivijos meni-

ninkais: J. Katiliūte, G. Stanuliu, P. Gailiumi, V. Kasiuliu, E. Budriu ir kt. Apie juos laisvojoje Europoje skelbiami straipsniai laisvajam pasauliui teikė daug žinių apie lietuvišką kultūrą, dailę, tapybą ir literatūrą. Daugelį N. Prielaidos rašytų straipsnių apie Vakarų Europos lietuvių karo pabėgėlių menininkus skaitėme susidomėję...

„Be bendrosios patriotinės auklėjamosios reikšmės, mūsų „Pasaulio lietuvių“ korespondentų, straipsniai supažindino skaitytojus su užsienyje išleistomis knygomis, dainų ir šokių šventėmis, parodomis, protesto prieš okupaciją akcijomis ir kt. Visi Lietuvos pagrindyje publikuoti leidiniai Vakarų Europą ir Amerikos išeiviją pasiekdavo įvairiausiais būdais: per Izraelį, Punsą, Seinus, Vokietiją“, – prisimindavo N. Prielaida.

Kai ŠLB archyvuose aptikdavau prancūzų kalba spausdintus N. Prielaidos straipsnius, paprašydavau, kad mano ištikimas draugas prancūziškos kilmės šveicas Jean Fehr juos

išverstų... Abu kartu ne vieną kartą gyrėme N. Prielaidą už jo pedantiškumą, tvarkant savo lietuvišką archyvą, kuriuo be jokių kliūčių galėjau naudotis rašydamas dokumentinę knygą „Alpių lietuviai. Alpenlitauer“ (2005). Jo straipsnius, rašytus prancūzų kalba, Jean Fehr išversdavo visada gėrėdamasis: „Tai puikiai kaligrafiška rašysena, turtinga prancūzų kalba be priekaištų parašyta archyvinė medžiaga, turinti neįkainojamą vertę lietuviškai istorijai...“

Ir šiandien paskaitau N. Prielaidos raštu išsakytus padėkos žodžius mano vyrui S. Vaitkevičiui už nuolatinę finansinę pagalbą, kai N. Prielaida parėmė išeivijos pastangas veikti Lietuvos išsivadavimo akcijose prie JTO Ženevoje.

Dabartinis laikas ypač šaukiasi prisiminti pirmąkart lietuviško kaimo ir priekario lietuviško miesto vaikus, kurie, prievarta likimo nublokšti toli nuo Tėvynės, savo nuoseklia pasaulėžiūra, ištikimybe patriotiniams įsipareigojimams tautai, kultūrai ir katali-

kiškam tikėjimui liko tvirti ir nepalaužiami visur, kur tik jų jėgų, patirties ir balso šaukėsi iš okupanto gniaužtų besivaduojanti Tėvynė Lietuva. Išeivijos karta, kurios pėdsakus pasaulio istorijoje negailestingai trina naujoji emigrantų Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) valdyba, savo Tėvynei neabejotinai atliko milžiniškus darbus. Jos balsas – tai Europos sąžinės ir demokratinės atminties, mūsų tvirčiausios ir ištikimiausios tautos dalies balsas, tęsiamas XIX a. pabaigos knygnešiu ir penkiasdešimt okupacijos metų girdimas visame pasaulyje! Tai, kad Lietuvos Tautos kūrėjo balsas turi visiems liudyti tą pasiaukojamos kovos dėl savo Tėvynės veiklos istoriją, miniu ir savo paskutinės knygos „Advento valandos“ (2024) pratarinėje... *Plačiau apie N. Prielaidos žurnalistinę veiklą galite skaityti J. Survilaitės knygoje „Visada tolimi – niekada svetimi“, 2011 m. Lietuvos Respublikos rašytojų sąjungos išleistoje ŠLB 50-mečio jubiliejui.* ■

NAUJI TYRIMAI

KETURIŲ DARBO DIENŲ SAVAITĖS BAIMĖ – NEPAGRĮSTA

Keturių darbo dienų savaitė yra apipinta nepagrįstais „baubais“, kurių atsiradimas ir plitimas apnuogina visas darbo rinkoje egzistuojančias problemas. Apie keturių darbo dienų savaitės modelį kalbamės su Mykolo Romerio universiteto Vadybos ir politikos mokslų instituto prof. dr. Agota Giedre Raišienė.

– *Keturių darbo dienų savaitė reiškia ne darbo užmokesčio sumažėjimą, bet perėjimą prie sistemos 100–80–100: darbuotojai gauna 100 proc. atlyginimo už 80 proc. darbo laiko mainais į 100 proc. našumą. Darbo krūvis nesikeičia, atlyginimas taip pat, tik sutrumpėja darbo laikas. Iš tokio darbo modelio tikimasi, kad darbuotojas dėl padidėjusios motyvacijos ir ilgesnio poilsio laiko per tas keturias dienas dirbs gerokai efektyviau. Kodėl Lietuvoje vien idėja apie keturių darbo dienų savaitę kelia tiek daug diskusijų?*

– Keturių darbo dienų savaitės modelis kelia diskusijų ne tik Lietuvoje. Pavyzdžiui, pasak „The Guardian“, Didžiojoje Britanijoje vietos savivalda sulaukia ne šiaip kritikos, bet Vyriausybės nurodymų nutraukti naująją praktiką. Institucijos, planuojančios artimoje ateityje diegti pilotinius keturių darbo dienų savaitės projektus, raginamos klausimo ne nesvarstyti: „Vertė vietos mokesčių mokėtojams yra svarbiausia, todėl vietos valdžios institucijos neturėtų daugiau dėmesio skirti šiam klausimui.“

– *Kaip reaguoja britų savivaldybės?*
– Jos ne nesirengia vykdyti nurodymo ir savo sprendimą remia faktais, kaip naujasis modelis pasitarnauja, gerinant viešųjų

paslaugų prieinamumą modelį įdiegusiose savivaldybėse. Kartais ekspertai ir viešųjų sprendimų galia disponuojantys žmonės keturių darbo dienų savaitę vertina tarsi užmerkę vieną akį, iškreipdami modelio perspektyvą, neigdami galimybes ir išgalvodami trūkumus. Galima pastebėti, kad modelio kritikai taiko klasikinį manipuliavimo triuką: apie konkretų fenomeną (šiuo atveju, viena diena trumpesnė darbo savaitė) kalba, vartodami emocijas sukeliančias frazes, remiasi stereotipais, bet ne faktais pagrįstais argumentais, taip sudarydami įspūdį, kad blogybės, kurias jie mini, yra ne jų vaizduotės išdava, o jau dabar besipildanti tikrovė.

Atsakydama į klausimą, kodėl Lietuvoje keturių darbo dienų savaitė sulaukia tokios irzios darbdavių ir ekonomistų reakcijos, kalbu tiesiai. Pirma, kai organizacijas ir jų vadovus kasdien spaudžia tiek daug iššūkių, nieko nekeisti bent darbo savaitės trukmės atžvilgiu yra patogia, nei pasiryžti dar vienam ganėtinai neapibrėžtam pokyčiui. Antra, mūsų specialistų, kurių nuomonės girdime viešojoje erdvėje, akiratis neretai prašosi dėmesio: žmonės, regis, per ilgai „užsibuvo“ savo uždareme rate, todėl kalba dalykus, kurie Europoje ir kitur laikomi pasenusiu požiūriu. Kaip pastebėjo Vello parlamento narys Džekas Sargeantas (angl. *Jack Sargeant*), ginčai dėl keturių darbo dienų mažai kuo skiriasi nuo praeityje vykusių kovų dėl penkių darbo dienų savaitės, mokamų atostogų ir ligos pašalpos, kurią dabar laikome savaime suprantamu dalyku.

Ką tik kalbėjau apie faktų svarbą, todėl pridursiu, kad Belgijoje nuo 2022 m. įteisinta keturių darbo dienų savaitė, Jungtiniuose Arabų Emyratuose nuo 2023 m. liepos 1 d. visi vyriausybės darbuotojai gali rinktis keturių darbo dienų savaitę (čia reikia žinoti, kad JAE dėl šalies specifikos beveik 90 proc. darbo jėgos dirba vyriausybėje). Islandijoje, kurioje gyvena tik apie 350 tūkst. gyventojų, beveik 90 proc. darbuotojų dirba nebe penkias, o keturias darbo dienas per savaitę.

Darbo savaitės trukmės pokyčius įgyvendina daugybė šalių. Tarp jų yra Prancūzija, Kanada, JAV, Japonija, Ispanija ir daugelis kitų. Kaip matome, tai šalys, kurios kaip ir neturėtų rizikuoti savo ekonomika dėl darbuotojų įnorių, ar ne?

Tuo tarpu Lietuvoje viešų asmenų išsakoma kritika naujam modeliui verčia susidaryti įspūdį, kad mūsų šalyje pailginus savaitgalį viena poilsio diena darbuotojai apskritai mestų darbus arba darbe tingniautų, o įmonės dėl darbuotojų trūkumo, likusiųjų neefektyvumo ir dėl to kritusio pelningumo viena paskui kitą užsidarytų. Čia jau be šypsenos pridursiu, kad kai kurių darbdavių atstovų, ekonomistų ir finansų ekspertų kalbas apie keturių darbo dienų savaitės siaubus vertinu kaip atvirą kolegų vadybos srityje nekompetencijos pripažinimą arba užslėptą žinią apie darbuotojų išnaudojimo praktiką, kurią sugriautų naujasis modelis. Kodėl? Nes modelis kalba apie 100–80–100, t. y. apie darbo laiko pokytį, o ne rezultatyvumo mažinimą.

Siūlau prisiminti skirtumą tarp laiko ir trukmės sąvokų. Juk net ir būnant 60 valandų per savaitę darbo vietoje, galima laiką leisti ne produktyviuose susirinkimuose, švaistyti apkalboms, „komandų formavimui“ prie kavos aparatų ir panašiai. Ir nesakykite, kad to beprasmiško laiko švaistymo nėra tiek jau daug! Jei tai būtų tiesa, įmonės savo vidaus taisyklių pagrindu darbuotojų neverstų atvykti į „ofisą“, nes darbuotojai patys rinktųsi dirbti organizacijos patalpose. Matau paralelių tarp darbdavių griežto nuotolinio darbo ribojimo ir atkaklaus pasipriešinimo keturių darbo dienų savaičiai: abu dalykai rodo, kad organizacijų vadovai, viena vertus, abejoja darbuotojų įsipareigojimu darbei, kita vertus, nešvyti organizaciniais ir lyderystės gebėjimais.

– *Darbo laikas Europos Sąjungos narėse yra skirtingas. Tarkim, Danijoje savaitės darbo trukmė siekia tik 36 valandas, Prancūzijoje – 35 val., Ispanijoje – 32 val. Kaip*

produktyvumas susijęs su darbo laiku?

– Tiesiogiai. Vidutiniškai žmogus aukštą darbingumo lygį išlaiko 4-6 valandas. Priklausomai nuo asmenybės, aplinkybių, darbo pobūdžio ir užduočių intensyvumo, šis laikas gali svyruoti. Taip pat vieniems reikia dažnesnių pertraukų, kiti gi linkę „panirti“ į užduotį ir „išnerti“, kai ją atlieka. Kartais manoma, kad 4 darbo valandos priešpiet ir 4 popiet būtent ir atitinka minėtas darbingumo fazes. Tačiau taip nėra visais atvejais, kadangi, priklausomai nuo veiklos srities, skiriasi įsitraukimo darbu atlikti poreikis. Savo ruožtu, intensyvus įsitraukimas reikalauja daugiau laiko išeikvotai energijai ir darbingumui susigrąžinti.

40 darbo valandų savaitė buvo įtvirtinta 1926 m. „Ford Motor“ kompanijoje. Nuspręsta sutrumpinti 48 valandų darbo savaitę iki 40 valandų, siekiant pagerinti darbuotojų darbo sąlygas. Gamyklos savininkas Henris Fordas sprendimą grindė pastebėjimu, kad, dirbant trumpiau, išlaikomas aukštesnis darbuotojų produktyvumas. Atkreipkite dėmesį, kad kalbame apie gamybą, iš esmės fizinį darbą, kuriame daugiau ar mažiau akivaizdžiai galime stebėti individų darbingumo niuansus. Situaciją tų, kurie dirba protinį darbą, darbingumo požiūriu įvertinti objektyviai yra gerokai sunkiau, tačiau tyrimais įrodyta, kad darbinis perdegimas yra dažnesnis tarp dirbančiųjų būtent protinį darbą, ypač kuriam būdingas intensyvus bendravimas ir sprendimų priėmimas.

Svarbu žinoti, kad darbuotojų stresą kelia ne tik per didelis darbo intensyvumas ar krūvis, bet ir per mažas. Nuobodžiavimas mažina darbuotojų pasitenkinimą darbu ir aplinka, taip pat kelia stresą ir mažina darbingumą. Būtent dėl priverstinio buvimo darbo vietoje darbuotojai, kurių darbo diena, nors nėra labai įtempta, vis tiek yra kamuojami nuovargio, jiems trūksta energijos ir įkvėpimo. Kitaip tariant, tiek ilgus, bet intensyvaus darbo valandas, tiek ilgas, bet

■ Nukelta į 7 p.

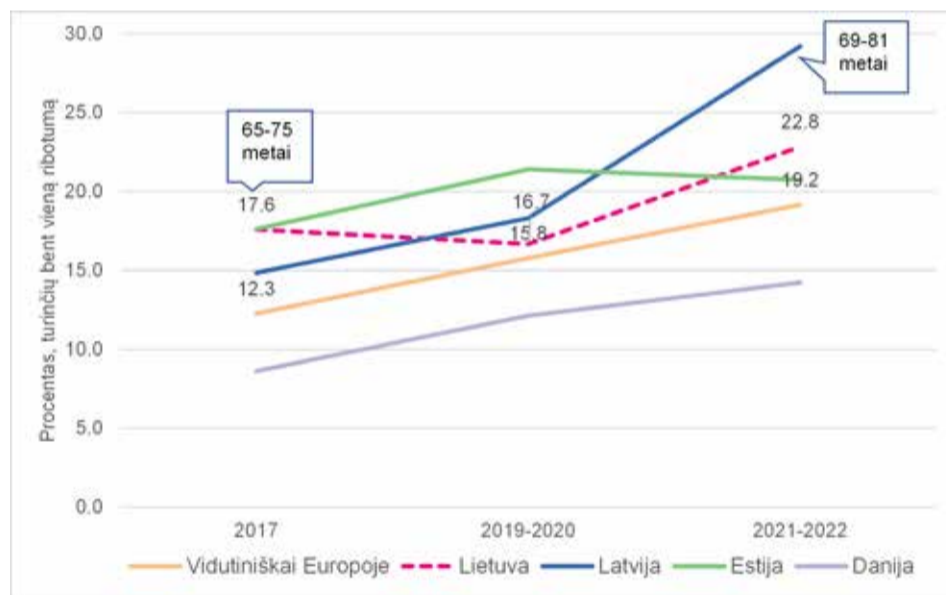

NAUJI TYRIMAI

VYRESNIO AMŽIAUS ASMENŲ GYVENIMO KOKYBĖ

Naujausi Europos sveikatos, senėjimo ir išėjimo į pensiją tyrimo (angl. *Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe, SHARE*; www.share-eric.eu) duomenys atskleidžia, kad 65 metų ir vyresnių Lietuvos gyventojų pasitenkinimas gyvenimu nuo 2017 m. augo, gerėjo ir jų finansinė padėtis. Vienas tyrimo koordinatorių Lietuvoje, Vilniaus universiteto (VU) Psichologijos instituto docentas Antanas Kairys sakė, kad SHARE tyrimas Lietuvoje atliekamas jau trečią kartą: „Kadangi tyrime dalyvauja tie patys žmonės, pakartotinai juos apklausdami apie jų pajamas, sveikatą, darbą, ryšius su kitais žmonėmis ir kitus gyvenimo aspektus, galime stebėti pokyčius. Labai geras pavyzdys yra pokyčiai sveikatos srityje. Vyresnio amžiaus Lietuvos gyventojai vis dar patiria daugiau sveikatos iššūkių, nei Vakarų Europos senjorai.“ Su sveikata susijusių sunkumų daugėja, bet jos vertinimas išlieka stabilus

Europos senėjimo tyrimas atskleidžia, kad vadinamosios instrumentinės kasdieninio gyvenimo veiklos (angl. *Instrumental activities of daily living, IADL*), apimančios tokias sritis, kaip valgio ruošimas, tvarkymasis ar finansų valdymas, yra būtinos kokybiškam gyvenimui, tačiau jas atlikti vyresniame amžiuje tampa sunkiau. Analizuojant 2017 m. tyrime dalyvavusių 65–75 m. amžiaus Lietuvos gyventojų situaciją nustatyta, kad 17,6 proc. jų patyrė bent vieną šių kasdieninio gyvenimo veiklų apribojimą (1 pav.).

1 pav. Instrumentiniai kasdienio gyvenimo ribotumai tarp Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Danijos senjorų 2017–2022 m.

Po penkerių metų (2021–2022) surinkti SHARE tyrimo duomenys parodė, tarp tų pačių žmonių, (kuriems jau sukako 69–81 m.), turinčių bent vieną apribojimą, skaičius išaugo iki 22,8 proc. Palyginimui doc. A. Kairys pateikia Danijos pavyzdį, kur tarp tokio pat amžiaus žmonių tik 14,2 proc. susiduria su panašiais sunkumais. Nepaisant to, subjektyviai vertinama gyventojų sveikatos būklė Lietuvoje išlieka gana stabili. Tai rodo, kad sveikatos priežiūros kokybė yra išlaikoma, tačiau atskleidžia ir būtinybę stiprinti pagalbos vyresnio amžiaus žmonėms sistemas, ypač atsižvelgiant į jų kasdinių funkcijų palaikymą.

Mokslininkai, analizuodami kitą sveikatos rodiklį – subjektyviai vertinamą sveikatą, kurią tyrimo dalyviai galėjo įvertinti nuo 1 (prasta) iki 5 (puiki), pastebėjo, kad šis rodiklis per penkerius metus pakito nedaug. Tačiau Lietuvos gyventojai savo sveikatą vertina vis tiek prasčiau nei vidutinis SHARE

tyrimo dalyvis ir daug prasčiau nei, pavyzdžiui, jau minėtos Danijos gyventojai.

Viena tyrimo koordinatorių, VU Psichologijos instituto doc. Olga Zamalijeva teigia, kad šis tyrimas yra svarbus, nes leidžia ne tik įvertinti pokyčius, bet ir patikimai palyginti su kitomis šalimis, kurių pavyzdžiu norėtume sekti arba kurių gerąją praktiką būtų tikslinga pasinaudoti, pritaikant ją prie Lietuvos galimybių: „Nenuostabu, kad su amžiumi žmogaus galimybės savarankiškai pasirūpinti savo poreikiais mažėja, tačiau tikėtina sveiko gyvenimo trukmė, sulaukus 65 metų, Lietuvoje išties atsilieka nuo Europos vidurkio ir Šiaurės Europos šalių. Tai rodo, kad yra kur pasitempti. Dvi pagrindinės strategijos Lietuvai būtų stipresnė sveikatos priežiūros sistemos orientacija į ligų prevenciją ir pakankama parama asmenims, patiriantiems sunkumų, siekiant užtikrinti jų savarankiškumą.“

Pajamos augs, bet nepaveja vidutinių euro zonos ūkių pajamų

Tyrimo rezultatai rodo ir vyresnio amžiaus asmenų finansinės padėties gerėjimą. Per penkerius metus vidutinės Lietuvos namų ūkio, kuriame gyvena 65 m. ir vyresnis tyrimo dalyvis, pajamos vienam asmeniui išaugo nuo 275 eurų (2017) iki 412,5 euro (2021–2022). Tačiau jos dar labai atsilieka nuo vidutinio tyrimo dalyvavusio euro zonos namų ūkio, kur 2021–2022 m. vidutinės pa-

2 pav. Namų ūkių Lietuvoje atsakymai apie tai, kaip sekėsi įveikti finansinius sunkumus 2017–2022 m.

sitenkinimas gyvenimu. Iš grafikų matome, kad šios kreivės nesutampa, tačiau bendras pokyčių vektorius yra panašus ir tai labai džiugina. Neigiamai vertinu didelį analizuojamos Lietuvos gyventojų grupės vidutinių pajamų (412,5 euro) atsilikimą nuo vidutinio tyrimo dalyvavusio euro zonos namų ūkio (900 euro), tačiau pajamų augimo tempai Lietuvoje yra didesni.“

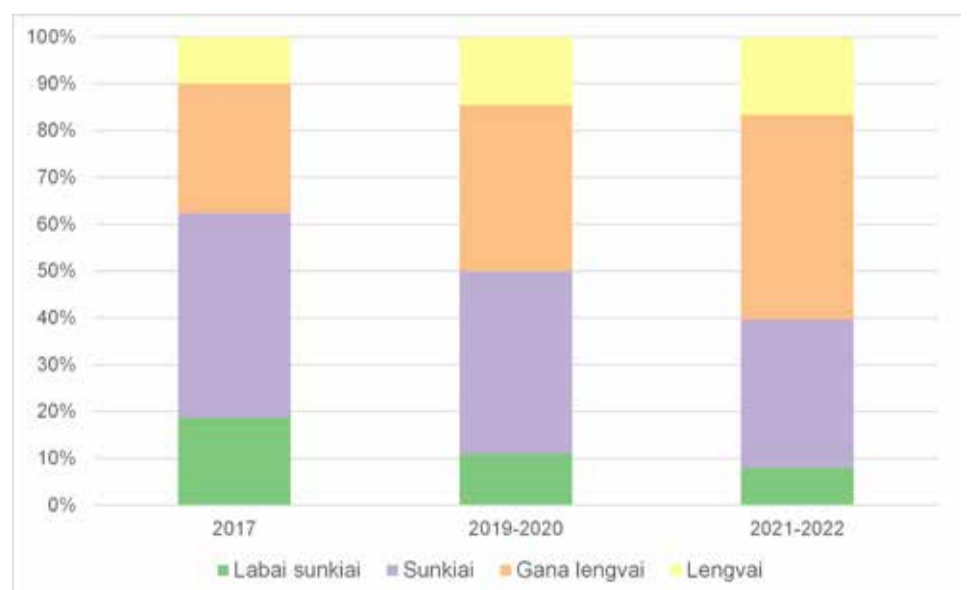
Senjorų pasitenkinimas gyvenimu augs

Nauji 9-osios SHARE tyrimo bangos, apimančios 2021–2022 m., duomenys atskleidė, kad vyresnio amžiaus (65+ m.) Lietuvos gyventojų pasitenkinimas gyvenimu nuosekliai gerėja. Per penkerius metus vidutinis pasitenkinimas gyvenimu pakilo nuo 6,7 iki 7,6 (dešimtbalėje skalėje) (3 pav.). Tačiau lyginant su kitomis tyrimo dalyvavusiomis šalimis – tai vienas žemiausių rodiklių, ryškiai atsiliekantis nuo Vakarų ar Šiaurės Europos šalių vyresnio amžiaus asmenų pasitenkinimo gyvenimu.

Tyrimo koordinatorius doc. A. Kairys teigia, kad per penkerius tyrimo metus vyresnio amžiaus žmonių gyvenimas Lietuvoje pastoviai gerėjo beveik visose analizuotose srityse, tačiau „tuo pat metu matome, kad iki Vakarų ar Šiaurės Europos šalių gyvenimo kokybės lygio yra dar gana tolimas kelias. Europos sveikatos, senėjimo ir išėjimo į pensiją (SHARE) tyrimas yra labai svarbus ir naudojamas tiek Europoje, tiek Lietuvoje,

kad socialinė ir sveikatos politika būtų grįsta duomenimis ir sprendimai būtų maksimaliai efektyvūs“. Šio tyrimo duomenys yra vertingi tiek mokslininkams, tiek politikos formuotojams, siekiantiems gerinti senjorų gyvenimo sąlygas Lietuvoje. Tyrimas ne tik leidžia palyginti atskirų Europos šalių vyresnio amžiaus gyventojų gyvenimo lygį, bet ir parodo, kuriose srityse labiausiai reikėtų sutelkti pastangas ir išteklius, siekiant atitinkamų pokyčių.

Europos sveikatos, senėjimo ir išėjimo į pensiją (SHARE) tyrimas yra didžiausias Europos socialinių mokslų ilgalaikis tyrimas, skirtas sveikatos, senėjimo ir išėjimo į pensiją klausimams tirti 28 Europos šalyse ir Izraelyje. Kas antrus metus vykdomas kruopštus 50 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų interviu šiame ilgalaikiame tyrime leidžia įvertinti fizinės ir psichinės sveikatos, ekonominio ir socialinio užimtumo, pajamų ir turto, laisvalaikio veiklų ir gyvenimo kokybės pokyčius. Suteikdami gyvybiškai svarbiam iššūkiui, šie duomenys prisideda prie mokslo pažangos ir teikia įrodymais pagrįstą pagrindą politiniams sprendimams. Nuo septintosios iki devintosios bangos tyrimą Lietuvoje iš dalies finansavo Europos Komisija. Nuo 2024 metų SHARE tyrimo koordinavimą Lietuvoje vykdo keturių institucijų – Vilniaus universiteto, Lietuvos socialinių mokslų centro, Kauno technologijos universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto – konsorciūmas.

3 pav. 65+ metų žmonių pasitenkinimas gyvenimu skirtingose šalyse 2017–2022 m.

jamos buvo 900 eurų. Subjektyvus pasitenkinimas pajamomis taip pat gerėja. Teigiančių, kad namų ūkiui sudurti galą su galu lengva, per penkerius metus išaugo nuo 10 proc. (2017) iki 16,6 proc. (2021–2022) (2 pav.).

Lietuvos socialinių mokslų centro direktorius prof. Boguslavas Gruževskis mano, kad teigiami pokyčiai nėra atsitiktiniai: „Pagal finansinio pasitenkinimo kriterijų, padėtis Lietuvoje gerėja nuo 2017 m. Ypač svarbu, kad per penkerius metus nuo 18,6 iki 7,9 proc. sumažėjo skaičius vyresnio amžiaus žmonių, kuriems labai sunku įveikti finansinius sunkumus. Ateityje norėtusi, kad šita grupė sudarytų ne daugiau kaip 1 proc.“

Pasak prof. B. Gruževskio, didelis šio tyrimo privalumas yra tas, kad jis labai kompleksiskai charakterizuoja tiriamą fenomeną, kas leidžia išvengti atsitiktinių ar nepagrįstų vertinimų: „Pavyzdžiui, iš tyrimo rezultatų matome, kad vyresnio amžiaus gyventojų pasitenkinimą pajamomis lydi bendras pa-

MRU alumnai pateko į daugiausia uždirbančių absolventų trejetuką

Agnė Vilkišienė

Mykolo Romerio universiteto (MRU) studentai, praėjus 18 mėnesių po studijų baigimo, uždirba vidutiniškai 2 615 eurų per mėnesį. Pagal naujausius švietimo reitingus, kuriuos paskelbė žurnalas „Reitingai“, tai trečia vieta iš visų Lietuvos universitetų. MRU taip pat užima ketvirtą vietą reitingų lentelėje „Konkuravimas tarptautinėje studijų erdvėje“.

Universitetai šiemet buvo vertinami pagal 39 skirtingus parametrus. Jie sugrupuoti pagal penkis kriterijus. Sudarant reitingus, didžiausias dėmesys kreipiamas į darbdavių vertinimus. „Startas darbo rinkoje liudija, kad mūsų studentai įgyja kompetencijas, kurios darbo rinkoje vertinamos kaip kuriančios didelę pridėtinę vertę“, – sako MRU vicerektorė prof. dr. Regina Valutytė.

MRU praėjusiais metais net 13,25 proc. sudarė studentai iš užsienio valstybių. Pa-

sak MRU vicerektorės, tarptautiškumas yra neatsiejama kiekvieno šiuolaikinio universiteto gyvenimo dalis. MRU sieks, kad visi universiteto studentai įgytų tarptautinės patirties ir tarpkultūrinių kompetencijų, kurios būtinos, sėkmingai įsiliejant į darbo rinką. Prisijungęs prie Europos aljansų šeimos ir tapęs Europos reformų universitetų aljanso (ERUA) dalimi, universitetas į tarptautiškumą žvelgia dar strategiškiau, siekdamas tapti tarptautiškiausiu universitetu Lietuvoje.

ERUA konsorciumą sudaro 8 universitetai ir 2 asocijuoti partneriai: Paryžiaus 8-asis, Vokietijos Viadrinos, Lenkijos SWPS, Graikijos Egėjo universitetas, Naujasis Bulgarijos, Italijos Maceratos, Ispanijos Las Palmas de Gran Kanarijos ir asocijuoti partneriai – Vokietijos Konstancos ir Danijos Roskildės universitetai. *Pranešimo autorė yra MRU Komunikacijos skyriaus vadovė.*

Atrask savo kelią universitete

„Atrask save MRU!“, – taip skamba nauja Mykolo Romerio universiteto (MRU) kampanija, kviečianti studentus atrasti savo kelią sėkmingos karjeros link. Galimybių gausa dažnam jaunam žmogui tampa tikru išbandymu, todėl jam reikia būti užtikrintam, kad studijos padės atrasti savo kelią, o universitetas taps vieta, kurioje jis pamatys savo galimybes. Šias išvalgas pagrindžia ir tyrimai, atspindintys MRU kaip švietimo

įstaigą, kurioje studentai emociškai jaučiasi geriausiai ir turi puikius santykius su dėstytojais.

Kaip parodė tyrimai (žr. žurnalą „Reitingai“), MRU užėmė pirmąją vietą tarp visų Lietuvos universitetų pagal studentų požiūrį į savo universitetą. MRU siūlo net 80 skirtingų bakalauro studijų (pirmosios pakopos) programų ir magistrantūros (antrosios pakopos) studijų programų. 3 jungtiniai

MRU ir užsienio universitetų diplomai bei virš 20 studijų programų anglų kalba suteikia galimybes studento karjerai ir verslui tarptautinėse rinkose.

Įgyvendinant naująją kampaniją, bus kuriami vaizdo įrašai ir tekstinė medžiaga, kurioje ekspertai dalinsis stojantiejiems ir jau studijuojantiems naudinga informacija apie studijų programas ir būdus pasirinkti sau tinkamiausią. Jie patars, kaip sumažinti

nerimą egzaminų metu ir tinkamai jiems pasiruošti. MRU interneto svetainėje ir socialiniuose tinkluose bus nuolat atnaujinama informacija bei teikiamos konsultacijos apie priėmimo į MRU pokyčius. Šie rinkodaros sprendimai atspindi bendrą universiteto požiūrį – užtikrinti studento pasitikėjimą savimi ir sukurti galimybes jo sėkmingai karjerai. *Parengta pagal MRU pranešimą*

MOKSLININKĖS VARDAS PAGERBTAS GIMTAJAME KRAŠTE

Janina Valančiūtė

Kovo 11-ąją – biologijos mokslų habilituotos daktarės Eugenijos Šimkūnaitės gimimo dieną, iškilmingame valstybinės šventės minėjime už nuopelnus Utenos kraštui ir visai Lietuvai mokslininkėi suteiktas Utenos krašto Garbės piliečio vardas. Regalijas priimdama E. Šimkūnaitės labdaros ir paramos fondo valdybos pirmininkė Birutė Karnickienė vylėsi, kad Tauragnuose bus įsteigtas ir jos vardo muziejus.

Kolegos, mokiniai ir bičiuliai prie Utenos kolegijos sienos, ant kurios nupieštas E. Šimkūnaitės portretas.

Šventiniame renginyje taip pat dalyvavo šio fondo prezidentas Darius Šinkūnas, mecenatas vaistininkas Anatolijus Kostiukevičius, daktarės mokiniai ir bičiuliai.

Garsioji vaistinių augalų tyrinėtoja Eugenija Šimkūnaitė gimė 1920 m. Rusijoje, Krasnodaro krašte, Novorosijske, medikų šeimoje: tėvas provizorius Pranas Šimkūnas, kilęs iš Indubakių kaimo Tauragnų valsčiuje, motina – medicinos sesuo. Po metų šeima atvyko į Lietuvą. Trumpam apsistojo Rozalime, Utenoje, o 1922 m. apsigyveno Tauragnuose, kur tėvas įsteigė vaistinę. Šioje nuostabaus grožio, ežerais ir piliakalniams apsuptyje vietovėje augo būsimoji mokslininkė Eugenija. Ji buvo tikras gamtos vaikas: viena klajojo po pievas, miškus, karstėsi po medžius, nebijojo nei žalčių, nei gyvačių. Ypač mėgo bendrauti su senaisiais tauragiškiais, klausytis jų pasakojimų apie senovę ir gydomųjų žolynų galią. Eugenija su mama, medicinos seserimi, padėjo tėvui rinkti vaistinius augalus, tvarkyti

Regalijas priima E. Šimkūnaitės labdaros ir paramos fondo valdybos pirmininkė Birutė Karnickienė

■ Nukelta į 8 p.

KETURIŲ DARBO DIENŲ SAVAITĖS BAIMĖ – NEPAGRĮSTA

■ Atkelta iš 5 p.

„tuščios“ valandos gali organizacijai atnešti greičiau nuostolių, nei naudos.

– *Keturių darbo dienų savaitė reiškia, kad per keturias dienas darbuotojas įsipareigoja atlikti visas užduotis, kurias atliktų per penkis darbo savaitės dienas. Keturių darbo dienų savaitė jau yra oficialiai patvirtinta Belgijoje. Japonijoje, sutrumpinus darbuotojų darbo valandas, darbuotojų našumas padidėjo 40 proc. Kitose valstybėse, tarkim, Danijoje ir Švedijoje, atliktų apklausų rezultatai rodo, kad darbuotojai sutiktų uždirbti mažiau, jeigu galėtų dirbti trumpiau. Ar keturių darbo dienų savaitė gali turėti neigiamą poveikį darbuotojo sveikatai ar verslui, visuomenei?*

– Ne, negali. Nepamirškime, kad savaitgaliais darbuotojai neiškrenta iš ekonomikos, jie lieka tie patys ekonomikos „varikliai“, tik žaidžia kitoje, vartotojų, pusėje. Jei verslui keturių darbo dienų savaitė darytų neigiamą poveikį, Jūsų minėtos šalys neplėtotų naujojo modelio. Jei kokia įmonė teigia, kad žlugtų dėl darbo savaitės trumpinimo, ji po šia priežastimi slepia tiek nuo savęs, tiek kitų, kad šlubuoja vadyba, dėl kurios anksčiau ar vėliau įmonė vis tiek žlugtų. Na, o jei darbuotojai dirba pamaininį darbą, slenkančiu grafiku arba dėl kokių nors laikinų priežasčių po 60 valandų per savaitę (tikėkimės, mokant už viršvalandžius), tai ką keistų sutrumpinta darbo savaitė?

Vilniaus universitete – ekonominės elgsenos laboratorijos

Vilniaus universiteto Ekonomikos ir verslo administravimo fakultetas neseniai įrengė dvi naujas eksperimentinės ekonomikos ir vadybos krypties laboratorijas. Iki šiol Lietuvoje tokios srities eksperimentinių tyrimų atlikimui nebuvo tinkamų sąlygų bei įrangos. „Fakultete įrengus naujas laboratorijas, galėsime užpildyti reikšmingą spragą ir išplėsti savo turimą tyrimų ir mokslo duomenų arsenalą. Kartu galėsime dalyvauti tarptautiniuose mokslo pasaulio tyrimuose, dirbdami Lietuvoje. Tai puiki galimybė pakviesti čia atvykti ir užsienio partnerius“ – sakė Vilniaus universiteto Ekonomikos ir verslo administravimo fakulteto dekanė Aida Mačerinskienė. *Parengta pagal Vilniaus universiteto pranešimą*

Consumer Decision Making Lab (CDM Lab) ir Vilnius University Lab for Behavioural Economics (VU LABBE) laboratorijų atidarymas. VU Ekonomikos ir verslo administravimo fakulteto nuotr.

MOKSLININKĖS VARDAS PAGERBTAS GIMTAJAME KRAŠTE

■ Atkelta iš 7 p.

jų žaliavą ir ruošti gydomuosius preparatus.

1937 m. baigusi Utenos gimnaziją, Eugenija pradėjo studijuoti Kaune, Vytauto Didžiojo universitete. Išklausi farmacijos kursą, prasidėjus karui, ji dirbo Kauno, Tauragnų vaistinėse, o 1942 m. priimta dirbti asistente Vilniaus universiteto farmakognostiniame sode (dabar – VU Botanikos sodas). 1943 m. Eugenija baigė universitetą. 1945 m. pradėjo dirbti Vilniaus I-osios farmacijos ligoninės vaistinės vedėja, o 1947 m. tapo Sveikatos apsaugos ministerijos Vyriausiosios farmacijos valdybos Prekybos skyriaus inspektore, vėliau – Paruošų skyriaus vedėja.

1949 m. E. Šimkūnaitė dirbo Botanikos sode jaunesniąja moksline bendradarbe, bet 1950 m. rugsėjį grįžo į Vilnių ir Mokslų akademijos Biologijos institute tęsė mokslinį darbą. 1952 m. apgynė biologijos mokslų kandidato disertaciją „Valerijono kultūra Lietuvoje“. Medžiagą šiam darbui E. Šimkūnaitė jau buvo pradėjusi rinkti 1940 m., dar būdama studente. Vaistinio valerijono tyrimus atlikti buvo pavesta jos tėvui, o Eugenijai teko įvertinti natūraliųjų vaistingojo

E. Šimkūnaitės šimtmečiui parengti parodos standai eksponuojami Utenoje.

Anatolijaus Kostiukevičiaus nuotr.

valerijono populiacijas. Tyrinėjimų vieta buvo Tauragnų telkinių pakrantės. E. Šimkūnaitė padarė išvadą, kad valerijono vaistinės žaliavos problemą galima išspręsti, tik specialiai kultivuojant šį vaistinį augalą. Per labai trumpą laiką Eugenija įvertino senųjų valerijono kultūrų būklę Lietuvoje, užmezgė dalykinius ryšius su vaistinių vedėjais dėl naujų valerijono kultūrų kūrimo, parinko

vietas valerijono kultivavimui, atnaujino valerijonų daigyną Švenčionyse darbą.

1955 m. E. Šimkūnaitė išvažiavo į Kazachstaną dirbti tuometinio visos Sąjungos vaistinių augalų ūkio „Darmina“ padalinio stoties direktore. Po poros metų grįžusi į Lietuvą, vėl įsidarbino Vyriausiojoje farmacijos valdyboje. 1968 m. jai suteikta aukščiausia provizoriaus – farmacinio darbo organi-

zatoriaus kvalifikacinė kategorija. 1971 m. E. Šimkūnaitė, apibendrinusi tyrimų rezultatus, apgynė biologijos mokslų daktaro disertaciją „Lietuvos vaistingųjų augalų resursų naudojimo biologiniai pagrindai“. 1975 m., norėdama pasišvęsti moksliniam darbui, išėjo į pensiją. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, 1993 m. Lietuvos mokslo taryba po nostrifikacijos E. Šimkūnaitėi suteikė habilituoto mokslų daktaro laipsnį.

Žiniuonė, Žolynų karalienė, Lietuvos ragana – taip buvo vadinama dr. Eugenija Šimkūnaitė. Gausybei į ją besikreipiančių ji patardavo, kaip laikytis sveikos gyvensenos ir vaistažolėmis išgydyti įvairias ligas. Išleista ne viena E. Šimkūnaitės patarimų knyga. Dr. Tauras Mekas prisimena: „Nerami, drąsi, nevyniojanti žodžių į vatą ir tuo pat metu ypač jautrios ir meniškos prigimties. < ... > Dažnai grubokas, tačiau liaudiškai sodrus žodis pridengdavo jautrią poetišką sielą, degančią noru padėti pasiligojusiems.“ Visi, kurie E. Šimkūnaitę artimiau pažino, turėjo progos įsitikinti jos talento įvairiapusiškumu ir pažiūrų platumu. Autorė yra Lietuvos medicinos bibliotekos darbuotoja

MOKSLO RENGINIAI

VDU FORUME DISKUTAVO LIETUVOS IR LENKIJOS PREZIDENTAI

Dr. Raimundas Kaminskas

Balandžio 26 d. Kaune Vytauto Didžiojo universiteto atkūrimo 35-mečio ir Lietuvos narystės Europos Sąjungoje 20-mečio proga vyko du tarptautiniai forumai. Pirmajame akademikai aptarė universiteto idėjos kaitą, o antrajame apie Europos iššūkius diskutavo visuomenės veikėjai ir politikai, tarp jų – Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda ir Lenkijos Respublikos Prezidentas Andrzej Duda.

Lietuvos ir Lenkijos Prezidentai VDU forume

Doktorantūros seminaras ir CERIL tarptautinė konferencija Europos restruktūrizavimo ir nemokumo teisės tema

Mykolo Romerio universitetas (MRU) kartu su Bob Wessels nemokumo teisės kolekcijos fondu (angl. *Stichting Bob Wessels Insolvency Law Collection, BWILC*) organizavo 6-ąjį doktorantūros seminarą, o su tarptautiniu akademinio tinklu „Europos restruktūrizavimo ir nemokumo teisės konferencija“ (angl. *Conference on European Restructuring and Insolvency Law, CERIL*) – 2-ąją tarptautinę CERIL konferenciją. Balandžio 16–18 d. vykę renginiai subūrė mokslininkus, teisininkus praktikus ir teisės doktorantūros studentus, kurie analizavo svarbiausius nemokumo ir restruktūrizavimo teisės klausimus.

6-ajame BWILC doktorantūros seminare doktorantams buvo suteikta galimybė dalintis patirtimi ir užmezgti vertingus ryšius Europos ir tarptautinės nemokumo teisės bendruomenėje. Seminaro dalyviai aptarė savo mokslinių tyrimų idėjas su kolegomis ir patyrusiais profesoriais. 2-oji CERIL tarptautinė

konferencija suteikė galimybę išsamiai aptarti 2019–2023 metų Prevenčinio restruktūrizavimo direktivos įgyvendinimą. Konferencijoje buvo analizuojami ir kiti klausimai:

Ką iš Prevenčinio restruktūrizavimo direktivos perkėlė Europos Sąjungai nepriklausančios Europos valstybės?

Kurie elementai nebuvo įgyvendinti?

Kaip prevenčinio restruktūrizavimo teisinis reguliavimas veikia ekonominio ir geopolitinio neapibrėžtumo laikais?

CERIL ir BWILC pirmininkas profesorius Reinout Vriesendorp džiaugėsi dalyvių aktyvumu ir renginių sėkme. Pasak MRU Privatinės teisės instituto direktoriaus profesoriaus Virginijaus Bitės, renginiuose dalyvavusių doktorantų ir mokslininkų aktyvumas prisidėjo prie mokslo tarptautiškumo plėtros ir naujų idėjų sklaidos. MRU dėkoja visiems dalyviams, organizatoriams ir rėmėjams už indėlį į šiuos akademinis renginius. Parengta pagal MRU pranešimą

Tarptautinės CERIL konferencijos dalyviai. Luko Kodžio nuotr.

ISTORINĖS ATMINTIES SVARBA

Mykolo Romerio universitete (MRU) gegužės 6–7 d. vyko tarptautinis mokslinis seminaras „Atmintis, teisė ir istorija Europoje: tikrovės atspindys ar kūrimas?“, subūręs mokslininkus iš Vokietijos, Lietuvos, Lenkijos ir Portugalijos. Seminare buvo aptarti opiausi Europoje istorinės atminties klausimai, daugiausia dėmesio skiriant įstatymams ir praktikai, susijusiai su holokaustu, genocidu, politinio smurto ir karo nusikaltimų atminimo įamžinimui visoje Europos Sąjungoje. MRU susirinkę mokslininkai sutarė, kad istorinė atmintis prisideda ne tik prie įprasto praeities įvykių, tokių kaip sovietmetis Lietuvoje ar holokausto įvykiai Antrojo pasaulinio karo metu, nagrinėjimo, bet ir leidžia nuspėti įvairių regionų socialinę, politinę ir ekonominę padėtį prasidėjusių karų akivaizdoje. Norint suprasti ateities įvykių scenarijus, taip pat ir šiuo metu vykstančio karo Ukrainoje bei Artimuosiuose Rytuose tendencijas, būtina nuodugnai juos išnagrinėti. Tai ypač tai aktualu, suaktyvėjus dezinformacijai karo kontekste.

„Atmintis ir atminties politika vaidina didžiulį vaidmenį šiandienos pasaulinėje arenoje. Rusija naudoja atmintį kaip įrankį karui prieš Ukrainą pateisinti, o Izraelio ir Palestinos kontekste skirtingos istorinės atminties reprezentacijos taip pat yra ilga-

laikės tragedijos pagrindas“, – teigė MRU vicerektorius doc. dr. Saulius Spurga. MRU Atminties ir teisingumo tyrimų centro vadovė dr. Monikos Rogers teigimu, atmintis ir istorija, net ir dirbtinio intelekto bei kitų technologijų amžiuje išlieka itin svarbi tiek žmogiškosios būties, tiek geopolitikos sritis.

Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos pirmininkė Paulė Kuzmickienė išskyrė ir atminties ženklų traktavimo svarbą bei būtinybę apibrėžti tai teisės aktais. „Lietuvoje vis dar yra paminklų, atminimo lentų, gatvių, švietimo įstaigų, kurių pavadinimai arba turinys sietinas su komunizmo ar nacionalsocializmo ideologijomis“, – sakė P. Kuzmickienė, pridurdama, kad vienareikšmis situacijos vertinimas nėra įmanomas. Būtinai dialogas ne tik savivaldybių, bet ir vietos bendruomenių lygmeniu. „Ne tik lietuviai diskutuoja dėl Salomėjos Nėries vardu įamžintų gatvių ir mokyklų. Panašios diskusijos vyksta visoje Europoje, pradedant Vokietija, baigiant Portugalija. Karai ir konfliktai dar labiau apnuogina ir išryškina atminties žaizdas“, – sakė dr. M. Rogers.

Gegužės 6–7 d. MRU vykęs renginys yra dalis projekto „Mnemoninė realybė: Atminties įstatymų poveikio tikrovei ir tikrovės poveikio atminties įstatymams tyrimas“ (angl. *Mnemonic Reality: Investigating Memory*

Seminaro dalyviai Mykolo Romerio universitete. Luko Kodžio nuotr.

Law's Impact on Reality and Reality's Impact on Memory Laws“).

Renginį organizavo MRU Atminties ir teisingumo tyrimų centras. Seminaro partneriai: Kelno universiteto Teisės fakultetas (Vokietija), Žmogaus teisių apsaugos akademija (Vokietija), Aberta universiteto Globalių studijų centras (Portugalija). Projektą finansuoja mokslo ir tyrimų paramos fondas „VolkswagenStiftung“ (Vokietija). Seminare dalyvavo: doc. Dr. Dovilė Sagatienė (MRU), dr. Susana Mourato Alves-Jesus

(Centre for Global Studies – Open University, Lisabona, Portugalija), dr. Paula Rhein-Fisher (Academy of European Human Rights Protection – University of Cologne, Vokietija), dr. Monika Rogers (MRU, Atminties ir teisingumo tyrimų centras), studentė Annalisa Romano (Academy for European Human Rights Protection of the University of Cologne, Vokietija), dėstytojas Miroslaw M. Sadowski (Centre for Global Studies – Open University, Lisabona, Portugalija) ir kiti. Parengta pagal MRU pranešimą

EKSPERTO PATARIMAI

Kaip apsaugoti save nuo kibernetinių grėsmių?

Vilma Losytė

Kai žinomi Lietuvos politikai pasirodė garsios Prancūzijos mados kompanijų reklamoje, paaiškėjo, kad ši reklama buvo sukurta, naudojant dirbtinio intelekto technologijas. Netrukus po to išpopuliarėjo programėlė, leidžianti vartotojams pasitelkti dirbtinį intelektą ir transformuoti savo nuotraukas į žinomus žmones ar herojus. Nors ši funkcija iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti linksma ir žaisminga, Mykolo Romerio universiteto (MRU) Saugumo tyrimų laboratorijos ekspertas Evaldas Bružė perspėja, kad programėlė sukūrė Kinijos įmonė, neturinti jokios oficialios duomenų apsaugos politikos. Įkeldami savo nuotraukas, europiečiai prisidėjo prie Kinijos veidų atpažinimo technologijų tobulinimo.

Eksperto teigimu, kiekvienas iš mūsų privalo pats nuspręsti, ar pasitiki Kinija ir ar tokios programėlės gali kelti grėsmę. Įkeldami savo atvaizdus, rizikuojame prarasti asmens duomenų kontrolę: „Nors deklaruojame rūpestį privatumu, tačiau kasdieniame gyvenime elgiamės naiviai ir patys atiduodame savo informaciją kitiems, net ir tose srityse, kur Europos teisė negalioja.“

Patyręs kibernetinio saugumo ekspertas E. Bružė dalyvauja „Rewire“ projekte, kuris vykdomas MRU kartu su 24 partneriais iš 13 šalių. Projekto tikslas – padėti žmonėms saugiai naudotis technologijomis ir suvokti kibernetinio saugumo svarbą.

Kibernetiniai nusikaltimai – nematoma grėsmė kiekvienam?

Kibernetiniai nusikaltimai vis dažniau mirga žiniasklaidos pranešimuose, tačiau suprasti jų pobūdį, nesant specialistu, yra sunku. Kartais numojame ranka į tokius nusikaltimus, manydami, kad jų žala nėra akivaizdi. „Svarbu atminti, kad „ne visada žala patiriama tuo pačiu metu, kaip ir vykdoma nusikalstama veika. Duomenų nutekimo ar privatumo pažeidimo atveju, tokių rezultatų išnaudojimas gali būti neribojamas laike. Tokie duomenys patenka į juodąją rinką ir niekas nežino, kada jie bus nupirkti ir panaudoti. Kartais susiduriame su žala, kuri yra praityje vykdytų nusikaltimų pasekmė“, – teigia specialistas. Nukentėti gali ne tik įmonės ar organizacijos, bet ir pavieniai asmenys, ypač pagyvenę žmonės ir vaikai, kurie dažnai tampa manipuliacijų aukomis.

Kibernetinė erdvė – karo Ukrainoje laukas

Kibernetinis saugumas tampa vis aktualesnis geopolitinio konteksto akivaizdoje, kai Ukrainoje vykstantis karas atveria naujas grėsmes kibernetinėje erdvėje. „Kibernetinė erdvė tapo kovos lauku“, – teigia E. Bružė, pabrėždamas, kad dar prieš karą Ukrainoje joje buvo naudojami įrankiai visuomenės nuomonei formuoti. Prasidėjus karui, į kovą kibernetinėje erdvėje aktyviai įsitraukė įvairios visuomenės grupės, mobilizuodamos žmones per „Telegram“ kanalus, sutelkdamos jėgas informacijos dalijimuisi ir bendro atsako kūrimui. Tokios grupės, kaip „Anonymous“ ir kitos hakerių grupuotės, prisideda prie konfliktų vienoje ar kitoje pusėje.

Specialistas pažymi, kad „kibernetinėje erdvėje vyksta operacijos, apimančios ir plataus masto įsiveržimus į strateginės svarbos objektus, atakas prieš atomines elektrines,

vyriausybines institucijas ir kitus objektus. Socialinė žiniasklaida taip pat paversta ginklu: per ją nuolat skleidžiama dezinformacija. Lietuva ir kitos Baltijos šalys fiziškai nėra įsitraukusios į karo veiksmus, tačiau kibernetinėje ir informacinėje erdvėje esame nuolat atakuojami, todėl privalome gintis ir valdyti grėsmes, nes esame taikiny.“

Ar Lietuva pasiruošusi kibernetiniams iššūkiams?

Kibernetinio saugumo ekspertas E. Bružė piešia niūrią tikrovę: „Nėra nė vienos valstybės, kuri galėtų pasakyti, kad įdeda pakankamai pastangų ar išteklių kibernetinei saugai. <...> Kibernetinio aktyvumo šuolis yra toks didelis, kad suspėti ir suorganizuoti adekvatų atsaką, siekiant užtikrinti saugumą, nespėja nė viena valstybė. Visa kibernetinė infrastruktūra ir ekosistema tapo itin dinamiška dėl technologijų integracijos į kasdienybę. Šiandien žmonių, kurie buvo kompetentingi prieš keletą metų, žinios nebeatitinka naujų grėsmių, todėl jas reikia atnaujinti.“

Specialistas pastebi švietimo sistemos problemą: „Kompetencijų ugdymas ir visa švietimo ekosistema yra inertiška, todėl mokymo programų turinio keitimas ir naujų karjeros perspektyvų kūrimas yra laiko reikalaujantis darbas. Ši problema aktuali ne tik Lietuvai, bet ir kitoms šalims – atotrūkis tarp poreikio ir pasiūlos yra didelis. Suvokdami technologijų dinamiškumą, suprantame ir tai, kad šiandien žinomos ir taikomos priemonės rytoj jau bus pasenusios. Be to, atsiranda ir naujų grėsmių, todėl turime priitaikyti mokomąją infrastruktūrą ir įgūdžių struktūrą prie naujų sąlygų.“

Kibernetinis saugumas – ne tik IT specialistų rūpestis

Nors kibernetinės grėsmės tampa vis sudėtingesnės, visuomenėje vis dar vyrauja

klaidingas požiūris, kad kibernetinis saugumas yra tik technologų rūpestis. E. Bružė pabrėžia, kad toks požiūris yra pavojingas ir klaidinantis: „Kibernetinis saugumas yra neatsiejama mūsų kasdienybės dalis, todėl privalome žinoti, kaip apsaugoti internetinėje erdvėje. <...> Visi esame kibernetinių atakų taikiniai ir rizikos nešėjai. Nesvarbu, ar esate technologijų specialistas, ar ne, turite žinoti, kaip apsaugoti savo asmeninę informaciją, įrenginius ir duomenis nuo kibernetinių nusikaltėlių.“

Projektas „Rewire“, koordinuojamas MRU, atveria duris į kibernetinio saugumo žinių ir kompetencijų pasaulį. Siekiami mažinti šios srities įgūdžių spragas, projekte rengiami siūlymai ir kuriamas kibernetinio saugumo įgūdžių modelis, kuris taps vertingu įrankiu darbdaviams ir ugdymo įstaigoms, siekiantiems įvertinti žmonių žinias ir gebėjimus atremti kibernetines grėsmes. E. Bružė pabrėžia, kad mokymai yra aktualūs tiek profesionalams, siekiantiems patobulinti savo įgūdžius ir atitikti darbdavių reikalavimus, tiek plačiajai visuomenei, norinčiai saugiai naudotis technologijomis šiandienos pasaulyje: „Mokymo moduliai yra sukurti taip, kad atitiktų įvairių žmonių poreikius. Taip pat galite gauti sertifikatą, kuris patvirtina jūsų įgytas žinias ir įgūdžius.“

E. Bružė siūlo įgyvendinti privalomus kibernetinio saugumo mokymus visiems visuomenės nariams. Palygindamas juos su saugaus eismo kursais, jis teigia: „Kaip vairuotojo pažymėjimas suteikia teisę vairuoti automobilį, taip ir kibernetinio saugumo žinios suteiktų žmonėms galimybę saugiai naudotis internetu. Kuo daugiau žmonių dalyvauja, užtikrinant saugumą, tuo saugesnė tampa bendra erdvė. Visuomenė taps atspari įvairiems kibernetiniams incidentams, jeigu suvoks, kad, saugodami kibernetinę erdvę, saugome save. Parengta pagal MRU pranešimą

PARODOS, RENGINIAI, NAUJOS KNYGOS

Knyga apie Lietuvos ir Lenkijos santykius 1994–2024 metais

Gegužės 16 d., 14.30 val. Seimo Konstitucijos salėje (I rūmuose) įvyko knygos „Unikali sutartis. Lenkijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos santykiai (1994–2024 m.)“ sutiktuvės. Renginio iniciatoriai – Lietuvos Respublikos Seimo narė Beata Pietkiewicz ir Lenkijos Vidurio

Europos institutas. Knygos redaktoriai Aleksandra Kuczyńska-Zonik ir Andrzej Pukszo.

Paminėtos Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutarties 30-osios metinės, apžvelgta dabartinė Lietu-

vos ir Lenkijos santykių būklė. Šioje knygoje lenkų ir lietuvių mokslininkai pabandė išanalizuoti įvairias bendradarbiavimo sritis, ne tik atkreipdami dėmesį į jų efektyvumą, bet ir pažymėdami esamus bei būsimus išbandymus, sutelkdami dėmesį, kad saugumas, ekonomika, žiniasklaida, atminties politika,

tautinės mažumos yra svarbios dvišalio bendradarbiavimo dimensijos.

Renginys buvo tiesiogiai transliuojamas Seimo „YouTube“ paskyroje „Atviras Seimas“.

PARODA „LOZORAIČIŲ LIETUVA“

Gegužės 8 d. Signatarų namuose atidaryta Lietuvos nacionalinio muziejaus paroda „Lozoraičių Lietuva: kai asmeniškai tampa politiškai“. 2024-ieji yra paskelbti Diplomatai Lozoraičių metais. Lietuvos nacionalinis muziejus, prisidėdamas prie šios išskirtinės šeimos istorijos įprasminimo, siūlo pažvelgti į istoriją ne tik per politikos ir diplomacijos plotmę, bet ir pamatyti daugiabrainį šių žmonių gyvenimą. Parodą apie tris Lozoraičių šeimos kartas kūrė tarptautinė komanda, konsultavo artimieji, savo gyvais atsiminimais dokumentiniame filme pasidalijo asmeniškai juos pažinojusieji.

Paroda neatsitiktinai eksponuojama Signatarų namuose-muziejuje, kuris yra modernios Lietuvos valstybės simbolis, apmąstantis laisvės idėją. Lozoraičių šeima iš kartos į kartą gyveno valstybės idėją, savo

Vilties Prezidentas Stasys Lozoraitis Jr.

pastangas buvo sutelkusi į laisvos Lietuvos viziją, o okupacijos sąlygomis egzilyje tapo savotiška nepriklausomos Lietuvos sala, aplink kurią sukosi politinis, diplomatinis ir visuomeninis tinklas. Lozoraičiams skir-

ta paroda integruota į nuolatinę Signatarų namų ekspoziciją ir tematiškai pristatoma atskiruose kambariuose, įsilieja į šiame muziejuje kuriamą laisvės pasakojimą.

„Laisvos Lietuvos siekis buvo esminė Lozoraičių šeimos veiklos ašis. Paroda padeda geriau suvokti, kaip valstybei sudėtingais, kritiniais laikais savo veikla galima nulemti tautos likimą. Iš Lozoraičių šeimos kviečiame pasisemti įkvėpimo kurti savo šalį. Šios šeimos gyvenimas – tai nepalenkiamo optimizmo, kad Lietuva bus laisva, ir nuoseklus šio laisvės siekio pavyzdys, kuris įpareigoja mus ir būsimas kartas“, – apie parodos aktualumą sakė Lietuvos nacionalinio muziejaus generalinė direktorė dr. Rūta Kačkutė. Parengta pagal Lietuvos nacionalinio muziejaus pranešimą

Signatarų namai Vilniuje

Pilietinio pasipriešinimo diena

Dr. Raimundas Kaminskas

Gegužės 14 d. Kaune, Laisvės alėjoje, netoli Valstybinio muzikinio teatro prie Romo Kalantos paminklo visuomeninių organizacijų atstovai paminėjo Pilietinio pasipriešinimo dieną. Prieš 52 metus, protestuodamas prieš sovietų santvarką, susidegino tik 19 metų sulaukęs Romas KALANTA. Prisimename jo žygį ir kančią, kaip ypatingą pasiaukojimą Lietuvos laisvei. Tada Romo laidotuvės (KGB jį slapčia palaidojo anksčiau) sukėlė atvirą jaunimo pasipriešinimą. 1972 m. gegužės 18–19 d. įvyko tūkstantinės jaunimo eitynės ir demonstracijos. Skambėjo šūkiai „Laisvę Lietuvai!“, buvo platinami atsišaukimai „Tegyvuoja nepriklausoma Lietuva!“ Sovietų milicija, sovietinis komunistų aktyvas nesugebėjo sulaukti ir išsklaidyti didžiulės minios. Tik pasitelkus ginkluotus sovietų desantininkų būrius, demonstracijas pavyko nuslopinti.

Romo Kalantos žūties 52-ųjų metų minėjimo dalyviai. Autoriaus archyvo nuotr.

Šventė Lietuvos tautinio atgimimo ažuolyne

Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinyje – Jono Basanavičiaus gimtinėje jau 35 metus žaliuoja gyvas Lietuvos laisvės simbolis – Lietuvos tautinio atgimimo ažuolynas. Šiai progai paminėti gegužės 18 d. Jono Basanavičiaus gimtinė kviečia į nemokamą vienos dienos festivalį, kupiną užburiančios etnomuzikos, švietėjiškų renginių ir naujų muziejaus veiklų pristatymų.

1989 m. susibūrusi septynių asmenų iniciatyvinė grupė pakvietė žmones iš visų Lietuvos kampelių kartu pasodinti gyvą, alsuojantį laisvės simbolį – Lietuvos tautinio

atgimimo ažuolyną. Šio sumanymo autoriai manė, kad tam prireiks kone dešimtmečio. Bet į talkas iš visos šalies susirinko apie 3500 žmonių ir daugiau nei 7 tūkst. ažuoliukų per tris balandžio savaitgalius. Žmonės susibūrė taikiam protestui prieš sovietinę okupaciją ir sodino medelius tikėdami, kad matys juos žaliuojančius jau laisvos Lietuvos žemėje.

Šiomet, Muziejų naktį – gegužės 18-ąją, nuo 13 iki 23 val. Jono Basanavičiaus gimtinėje (Gimtinės g. 17, Ožkabilių I k., Vilkaviškio r.) vyks nemokamas vienos dienos festivalis, skirtas šio įspūdingo Lietu-

vos vienybės ir laisvės simbolio 35-mečiui paminėti.

Modernios etnomuzikos programa

Festivalio metu skambės mistiška etnomuzika. Pasirodys tarptautiniais apdovanojimais įvertintas Kybartų kultūros centro pučiamųjų instrumentų orkestras „Kybartai“ ir kompozitorius, kanklininkas, vienas iš patriotinio roko-metalo grupės „Thundertale“ įkūrėjų Jonas Chockevičius. Minimalistiniu post-folk skambesiu lankytojus užburs dai-

nininkė, kompozitorė, dainų autorė, atlikėja ir poetė Jausmė – viena pirmųjų atlikėjų, pradėjusių garsinti koncertines kankles už Lietuvos ribų. Semdamasi įkvėpimo iš gamtos ir lietuviško folkloro, ji meistriškai jungia tradicijas ir naujoves, taip atskleidama iki šiol neatrastas instrumento galimybes.

Nauju skambesiu įkvėps ir „Dram bam burtai“ – mistiškas etnotronikos projektas, kuriame susitinka du skirtingi muzikos pasauliai: elektronei muzikai atstovauja kūrėjas, prodiuseris, grupės „Happyendless“

Šventė Lietuvos tautinio atgimimo ąžuolyne

■ Atkelta iš 10 p.

narys Marius Narbutis, etnomuzikai – smuikininkė, tradicinės muzikos prodiuserė Edita Gumauskaitė. Visi šie burtai sumaišyti su baltiškais užkalbėjimais, sutartinių motyvais, archyvine dokumentika, vaidilų ir piemenų instrumentais bei archajišku Editos smuiko skambesiu. Dueto harmoniją sustiprina gitaristas Mantas Zigmantas.

Tradiciniai ir nauji Jono Basanavičiaus gimtinių renginiai

Festivalio svečiai galės pirmieji išbandyti naują interaktyvų gilinukų namelių maršrutą ąžuolyne, kuris ypač patiks mažiesiems. Mistikos mėgėjai galės rinktis naktinę ekskursiją ąžuolyne. Lankytojai turės išskirtinę progą dalyvauti naujo dokumentinio filmo „Ožkabalių ąžuolynas“ peržiūrose ir pabendrauti su filmo kūrėjais. Šiuo metu šį apie ąžuolyno istoriją pasakojantį filmą galima pamatyti tik Jono Basanavičiaus gimtiniame įrengtame kino paviljone.

Lietuvos tautinio atgimimo ąžuolynas. *Silvestro Samsono nuotr.*

Mėgaujantis gamta bus galima apsilankyti ir naujoje, gegužės 15 d. atidarytoje, Jono Basanavičiaus gimtinių lauko ekspozicijoje „Iš avilio“. Tyrinėdami inovatyviai sode įrengtą ekspoziciją, daugiau sužinosite apie gilų kultūrinį, ekologinį ir dvasinį santykį, jungiantį žmones ir bites. Ekspozicija yra

saugi ir žmonėms, turintiems alergiją bitėms. Šventės rengėjai pakvies lankytojus dalyvauti linksmuose švietėjiškuose užsiėmimuose. Norintys galės pasivaržyti stalo žaidimo „Kalbantys ąžuolai“ turnyre. Smagurių lauks gimtiniame gaminamos gilių kavos degustacijos. Svečiai bus kviečiami į diskusiją

Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinys – Jono Basanavičiaus gimtinė

„Lietuvos tautinio atgimimo ąžuolyno ateitis ir ąžuolų apsauga Lietuvoje“. Visą dieną truksiantį renginį ves Domantas Bugailiškis. *Festivalio programą rasite Lietuvos nacionalinio muziejaus svetainėje. Parengė Akvilė Matulionytė, LNM komunikacijos specialistė*

MIESTO IR UŽMIESČIO SANKIRTOS

Monika Valatkaitė

Gegužės 15 d. Šiuolaikinio meno centro skaitykloje (Aušros Vartų g. 5 / Pasažo skg., Vilnius) vyko paskutinis šio sezono švietėjiškos programos „Viskas gerai“ renginys „Pabėgimai ir grįžimai“. Trečius metus gyvuojanti programa kvietė ieškoti atsakymų, kaip kinta visuomenės savijauta, tarpusavio santykiai ir kultūrinė tapatybė. Šie klausimai, keliami Šiuolaikinio meno centrui bendradarbiaujant su Vilniaus dailės akademijos ir Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojais, apžvelgia meno ir politikos santykių problematiką.

Miestai sudaro 2 proc. viso Žemės paviršiaus ploto, tačiau juose gyvena daugiau nei pusė žmonijos, kuri šiandien viršija 8 mlrd. Lietuvoje miestuose gyvena apie 70 proc. visų šalies gyventojų. Įsukdamas savo gyventojus į pelno ir didesnio greičio siekimą, miestas siūlo patrauklias darbo ir lavinimosi galimybes, tačiau įpareigoja laikytis tam tikros rutinos, apgyvendina tarp plonų sienų, o kad viskas nepabostų, linksmina pramogomis. Nepaisant visų džiaugsmų ir galimybių, laikas nuo laiko kyla noras iš miesto pabėgti (o gal grįžti), išsikelti toliau

nuo miesto – į kaimą, sodybą ar vienkiemį. Prasidėjus COVID-19 pandemijai, kai būti visiems kartu tapo pavojinga gyvybei, ypač suintensyvėjo noras atsitraukti nuo aplinkos kontrolės ir apribojimų arba grįžti į gamtą.

Vengdami miesto ir kaimo priešpriešą paprastai lydinčių samprotavimų, šiame susibūrimo kvietime kartu su menininkais Laura Garbštienė ir Andrej Polukord tyrinėti skirtingus išsikėlimo į kaimą motyvus ir gyvenamosios praktikas. Ar kaimas yra socialinės ir kultūrinės praktikos ateitis? Ar tai vieta, teikianti neblėstančią viltį? Ką žada gyvenimas kaime? Ar tai bėgimas nuo nepatogaus buvimo kartu? O gal tai tik idealizuotas gražaus gyvenimo paveikslėlis?

Laura Garbštienė gyvena ir kuria Šklėrių kaime, Varėnos rajono savivaldybėje. Menininkės kūryboje pastebima humoro nestokojanti institucinė kritika, ekologinių temų plėtotė ir kritiškas požiūris į vartotojiškumą. Jos kūriniai buvo pristatyti Šiuolaikinio meno centre, Nacionalinėje dailės galerijoje ir galerijoje „Vartai“ Vilniuje; „Rauma Biennale Balticum“ Suomijoje (2004); Prahos bienalėje (2007); Liverpulio bienalėje (2010); Seulo fotografijos muziejuje (2021). Jos filmas apie nežinomą menininkę (2009) pelnė specialų tarptautinės

Programos sudarytojai – Jolite Ulinskaitė ir Vytenis Burokas. *Eitvydo Klinaičio nuotr.*

žiuri paminėjimą ir tarptautinės kino kritikų federacijos FIPRESCI apdovanojimą Oberhauzeno trumpametražių filmų festivalyje. Menininkės kūrinių yra įvairiose kolekcijose tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Laura Garbštienė 2017 m. Dzūkijoje įkūrė meno iniciatyvą „Verpėjos“, skirtą tyrinėti ir permąstyti tradicinės kaimiškos gyvenamosios ir gamtos saugojimo temas, įgalinti diskusiją apie pokyčius tiek vietiniu, tiek globaliu mastu. Nuo 2019 m. „Verpėjos“ kuruoja Marcinkonių stoties galeriją, o nuo 2020 m. – tarptautinės

meno rezidencijos programą, kuri šiuo metu veikia Kabelių kaime.

Andrej Polukord gyvena ir dirba Vilniuje. Jo kūrybą sudaro tapybos, instaliacijos, performanso, fotografijos ir videomeno darbai. A. Polukord savo kūrybinėje praktikoje nagrinėja kasdienio gyvenimo, ekologijos, žmogaus ir gamtos santykio temas. Menininkas kuria nestabilias aplinkas ir absurdiškas situacijas, sukeliančias nenusipėjusių pasekmių ir įgyjančias dviprasmybių.

„Viskas gerai“ – tai tęstinių susitikimų serija, kviečianti ieškoti atsakymų, kaip kinta visuomenės savijauta, tarpusavio santykiai, kultūrinė tapatybė. Susitikimai suteikia galimybę įvardyti, kas slypi veikiau intucijos nei aiškių sąvokų valdomame pasaulyje, apibrėžti meno ir kultūros vaidmenį politinių, socialinių, ekologinių iššūkių kontekste. Susitikimų metu laukia laisvo formato pokalbiai, skaitymai, parodų lankymas, videokūrinių ar filmų peržiūros. Anksčiau buvusi uždara programa šiais metais atsivėrė platesnoms bendruomenėms ir kvietė tyrinėti politikos ir meno sritims aktualius socialinius bei kultūrinius reiškinius. Programos sudarytojai: Jolite Ulinskaitė (VU TSPMI), Vytenis Burokas (VDA), Margarita Žigutyte (ŠMC). *Autorė yra Šiuolaikinio meno centro komunikacijos koordinatorė*

JONO ŠLIŪPO MUZIEJUJE

MOTERIS FOTOGRAFĖ XIX–XX A. SANDŪROJE

Akvilė Matulionytė

Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinyje – Jono Šliūpo muziejuje atidaryta nauja vieno ekspozicijos paroda „Moteris su kamera XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje“, skirta mažai žinomai fotografei Paulinai Mongirdaitei. Lankytojai kviečiami sužinoti, kas buvo toji moteris, kuri pirmoji Lietuvoje paėmė į rankas fotoaparata ir įkūrė savo privačią „Fotografiją“ Palangoje.

Moderni menininkė, kurią mylėjo Palanga

Palangiškiai XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje buvo pripratę miestelyje ir jo apylinkėse matyti moterį su fotoaparatu, važiuojančią arkliai tempiama bričkėle fotografuoti vasarotojų. Paulina Mongirdaitė buvo tikra kurorto įžymybė: ekstravagantiška, guvaus proto, plačių pomėgių: piešė, grojo fortepijonu, daug skaitė, siuvo, rūkė papirosus. Ji troš-

ko sukurti šeimą, tačiau taip ir neištekojo. Galbūt norėdama išlaikyti šeimą, ji išmoko fotografijos amato ir tapo pirmąja Lietuvoje moterimi, kuri 1889 m. įsirengė stiklinį meninės fotografijos paviljoną „Fotografija“.

P. Mongirdaitė dirbo neįprastai daug: kūrė vasarotojų ir kitų miesto svečių portretus, pati ruošė nuotraukų spausdinimui reikalingus

■ Nukelta į 12 p.

JONO ŠLIŪPO MUZIEJUJE

MOTERIS FOTOGRAFĖ XIX-XX A. SANDŪROJE

■ Atkelta iš 11 p.

chemikalus, dažnai net naktį ryškino neigiamus. Ją žavėjo fotografijos suteikiamos galimybės įamžinti praeinančią akimirką ir perteikti ją savitu, tapybiniu menininko žvilgsniu.

Detektyvinis tyrimas, išsaugojęs P. Mongirdaitės istoriją

XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje moterų menininkės, juolab fotografės, buvo retas reiškinys Europoje. Gal dėl šios priežasties, o gal dėl to, kad P. Mongirdaitė dirbo provincijoje, jos asmenybė ir darbai anksčiau nesulaukė didelio tyrinėtojų susidomėjimo. Nėra žinoma tiksliai fotografės gimimo data ir vieta, neiški ir palaidojimo Palangoje vieta. Jos pavardės nėra Varšuvos fotografų mokyklų, kuriose ji, kaip manoma, sėmėsi patirties, sąrašuose. Mažai žinoma, koks buvo jos asmeninis gyvenimas, su kuo bendravo, kokie ryšiai siejo su grafu Stanislovu Kazimieru Kosakovskiu iš Vaitkuškių dvaro ar palangiške grafaite Marija Tiškevičiūte. Ilgai nebuvo žinoma, kaip ji atrodė. Nežinia

išskleidė lemtingas atsitiktinumas, kai Kretingos muziejaus istorikei Jolantai Klietkutei į rankas pakliuvo Palangos fotografija su parašu „Paulin Mongird“. Tai ir pastūmėjo į detektyvą primenančias paieškas, kurios atskleidė daugiau fotografės gyvenimo faktų ir atvedė prie jos asmenybės suvokimo.

Parodoje „Moteris su kamera XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje“ pirmą kartą viešai pristatomas Paulinos Mongirdaitės 1903 metų portretas iš M. K. Čiurlionio muziejuje saugomo grafo St. K. Kosakovskio albumo. Tai yra vienas iš vos trijų žinomų jos portretų. Greta portreto eksponuojamas tris grupines 1895 metų nuotraukas iš M. K. Čiurlionio muziejaus lydi įdomi istorija. Parodos lankytojai kviečiami „apsukti fotoaparata“ ir pažvelgti į fotografę P. Mongirdaitę jos pačios akimis: panagrinti jos portretą, pasigilinti į jos gyvenimo peripetijas, pabandyti įsivaizduoti, kokio charakterio ir būdo moteris galėjo pasirinkti tuo metu itin retą fotografo amatą.

Nuotrauka, padėjusi atrasti Pauliną Mongirdaitę

Lydimieji renginiai

Lankytojai kviečiami ne tik apsilankyti parodoje, bet ir dalyvauti kūrybingumą skatinančiuose renginiuose. Šeimų lauks cianotipijos dirbtuvės „Neriam į mėlyną“, kur bus galima išbandyti vieną pirmųjų fotografinio vaizdo gavimo būdų, kuriam nereikia fotoaparato. Norinčius giliau pažinti Paulinos Mongirdaitės istoriją, muziejus kviečia į susitikimą su kuratore menotyrininke Agne Narušyte. Parodą „Moteris su kamera XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje“ galėsite tyrinėti, klausydamiesi gido pasakojimo. Muziejus siūlo pasivaikščiojimą „Palanga per Paulinos objektyvą“, kurio dalyviai galės tyrinėti šiuolaikinį kurortą taip, kaip kadaise jį tyrinėjo Paulina Mongirdaitė. Įgarsinto maršruto stotelėse lauks ne tik reti archyviniai Palangos vaizdai, bet ir su lankomomis vietomis susijusios fotografės amžininkų pasakojamos istorijos. Nepamirškite fotoaparato ar telefono su kamera, kad galėtumėte įamžinti šio renginio akimirkas. Paroda veiks iki 2024 m. liepos 7 d. Daugiau sužinosite interneto svetainėje: <http://www.lnm.lt/>. Autorė yra Lietuvos nacionalinio muziejaus komunikacijos specialistė

APIE JONĄ ŠLIŪPĄ KOMIKSUOSE

Akvilė Matulionytė

Palangoje atidaryta Lietuvos nacionalinio muziejaus paroda „Kas išsigando Šliūpo?“, parengta pagal Miglės Anušauskaitės komiksų knygą. Apie spalvingą pirmojo Palangos burmistro gyvenimą pasakojanti paroda įsikūrė prie Jono Šliūpo muziejaus – šalia buvusio jo namų sodo, kuriame ši istorinė asmenybė vaikštinėdavo, svarstydamą prieštaras, anuomet dažnai nepripažintą idėjas. Kaip papasakoti apie žmogų, kurio veikla aprėpia ištisus XIX a. pabaigos – XX a. pradžios – Lietuvos lūžio epochos dešimtmečius, tačiau buvo tokia nenuosekli, kad liko nesuprasta amžininkų. Komiksų autorė M. Anušauskaitė pasakoja, kad apie J. Šliūpo gyvenimą pirmą kartą sužinojo dar mokykloje, apsilankiusi Jono Šliūpo muziejuje. „Vėliau bibliotekoje pamačiau jo „Raštus“ ir pasiemiau paskaityti – nesitikėjau, kad bus taip įdomu. <...> J. Šliūpas man pasirodė artimas savo praktišku paprastumu, tvirtu stovėjimu ant žemės, taip pat tuo metu labai prieštaromis „laisvamaniškomis“ idėjomis“, – pasakoja M. Anušauskaitė.

Parodoje linksmai ir nesistengiant gražinti tikrovės, atskleidžiamas dr. J. Šliūpo – Lietuvos politikos, visuomenės, kultūros veikėjo, filosofo, aušrininko, gydytojo – gyvenimas, idėjos ir darbai. Pristatomas ne visada „patogus“ J. Šliūpas, atkreipiamas dėmesys į jo veiklos progresyvumą anuomet

Jono Šliūpo muziejus Palangoje. Augustino Bėkštos (LNM) nuotr.

ir jo darbų aktualumą šiandien. „Piešdama turėjau gana daug laisvės ir nenorėjau daryti visiškai chronologinio pasakojimo. Taigi siūžeto jungiamoji grandis buvo J. Šliūpo idėjos, įterpiančios ir konteksto paaiškinimų šiuolaikiniam skaitytojui. Komiksas „Kas išsigando Šliūpo?“ man buvo vienas iš projektų, kurie daryti grynai iš meilės, ir pati asmeniškai džiaugiuosi rezultatu“, – juokiasi autorė.

Paroda įsikūrusi muziejaus prieigose ir yra nuolat atvira palangiškiams ir miesto svečiams. Ji padės išsamiau susipažinti su J. Šliūpo asmenybe ir veikla, kol muziejuje neįrengta nuolatinė ekspozicija. Parodos kūrėjų komanda tiki, kad bus ir tokių, kurie apie J. Šliūpą išgirs pirmą kartą ir taip su juo „susidurs“ tiesiog gatvėje – visai šalia buvusio jo namų sodo, kuriame pirmasis Palangos burmistras, rūkydamas pypkę, leisdavo laisvalaikį. Parodos kūrimą iš dalies finansavo Palangos miesto savivaldybė. Autorė yra Lietuvos nacionalinio muziejaus komunikacijos specialistė

LIETUVOS MOKSLININKŲ SAJUNGA

„Mokslo Lietuvos“ prenumerata ir Lietuvos mokslininkų sąjungos metinis nario mokestis

Lietuvos mokslininkų sąjungos (LMS) metinis nario mokestis

Primername, kad Lietuvos mokslininkų sąjungos metinis nario mokestis yra 10 eurų. LMS administracija praneša, kad vis dar pasitaiko, kad kai kurie LMS nariai perveda 3, 5 ar 7 eurus, nors 10 eurų suma buvo nustatyta dar 2022 m. įvykusiame LMS suvažiavime. Nario mokestį perveskite į Lietuvos mokslininkų sąjungos sąskaitą: įmonės kodas 111959769, atsiskaitomoji sąskaita LT70 7300 0100 0244 9695, AB „Swedbank“. Nurodykite mokėjimo paskirtį: LMS metinis nario mokestis.

„Mokslo Lietuvos“ metinis prenumeratos mokestis

„Mokslo Lietuva“ yra akademinės ben-

druomenės laikraštis, leidžiamas nuo 1989 m. vasaros. Nuo 2022 m. sausio 1 d. mokslininkų laikraštis leidžiamas tik elektroniniu formatu (PDF). Per metus išleidžiami 22 numeriai – po du numerius per mėnesį (išskyrus rugpjūtį). Metinė prenumerata yra 20 eurų. Prenumeratos mokestį perveskite į UAB „Mokslininkų laikraštis“ sąskaitą: įmonės kodas 123218653, atsiskaitomoji sąskaita LT81 7300 0100 0242 3598, AB „Swedbank“. Nurodykite mokėjimo paskirtį: ML prenumerata. Sumokėję prenumeratos mokestį, nepamirškite pranešti redakcijai elektroninio pašto adresu, kuriuo pageidaujate gauti laikraštį.

Į UAB „Mokslininkų laikraštis“ sąskaitą taip pat perdedamas mokėjimas už laikraščio paslaugas: skelbimus, reklamą, užsakomuosius straipsnius.

„MOKSLO LIETUVOS“ PARTNERIAI:

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Gintė Niauraitė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Dalius Serafinas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Vincas Būda, Regina Kvašytė, Milena Seržantė, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169